SERIA DE AUTOR

ERIC-EMMANUEL SCHMITT

Viața mea cu Mozart

TRADUCERE DE LIDIA BODEA

HUMANITAS fiction

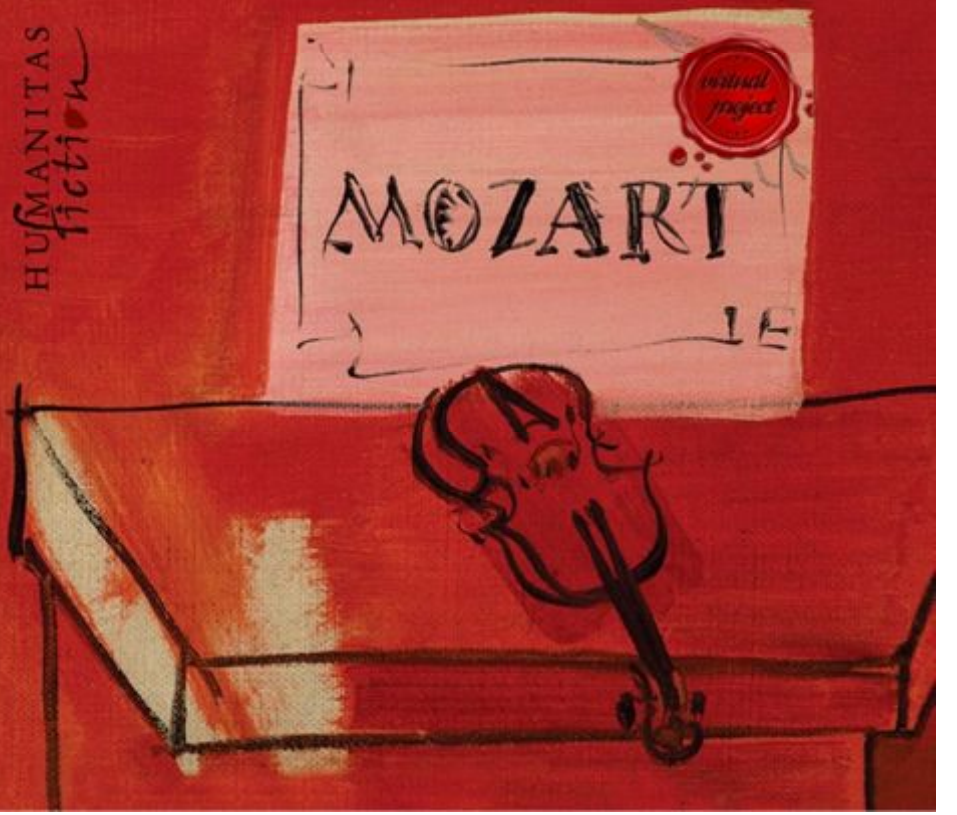

ERIC-EMMANUEL SCHMITT

VIAŢA MEA CU MOZART

ORIGINAL: MA VIE AVEC MOZART (2005)

Traducerea de Lidia Bodea

HUMANITAS fiction

2024

El a început corespondenţa noastră.

Într-o zi, aveam pe-atunci cincisprezece ani, mi-a trimis o muzică. Mi-a schimbat viaţa. Mai mult, m-a ţinut în viaţă. Fără muzica aceea aş fi murit.

De atunci, îi scriu adesea – câteva cuvinte mâzgălite pe colţul mesei în vreme ce lucrez la o carte, dar şi epistole lungi, compuse noaptea, când un cer lipsit de stele apasă peste oraşul portocaliu.

Dacă are chef, îmi răspunde, în timpul vreunui concert, pe vreun aeroport, la un colţ de stradă, neaşteptat şi fulgerător de fiecare dată.

Iată esenţa corespondenţei noastre: scrisorile mele, fragmentele lui. Mozart se exprimă prin sunete, eu compun texte. Mai mult decât un profesor de muzică, Mozart a devenit pentru mine un îndrumător spiritual, m-a învăţat câteva lucruri rarisime – încântarea, blândeţea, seninătatea, bucuria...

Să fie vorba despre o prietenie? În cazul meu, e vorba despre o dragoste dublată de recunoştinţă.

Cât îl priveşte pe el...

La cincisprezece ani, eram obosit de viaţă. Trebuie, cred, să fii atât de tânăr ca să te simţi atât de bătrân...

Dacă n-ar fi fost acea mână care să mă oprească, m-aş fi lăsat să alunec spre sinucidere, această moarte care mă atrăgea, plină de farmec, liniştitoare, o uşă secretă prin care-aş fi vrut să dispar pe neştiute, ca să pun capăt suferinţei.

De ce poţi suferi la cincisprezece ani?

Uite, chiar de asta: suferi pentru că ai cincisprezece ani. Pentru că nu mai eşti un copil, dar nu eşti nici bărbat. Pentru că ai ajuns să înoţi la jumătatea râului, lăsând în urmă un mal şi fiind încă departe de celălalt, înghiţind apă, luat de valuri, ieşind la suprafaţă, împotrivindu-te curenţilor cu un trup nou, care încă n-a dovedit ce poate, singur, sufocat.

Violenţi şi aspri cei cincisprezece ani ai mei. Realitatea loveşte, dă buzna, se instalează şi striveşte iluziile. Ca puştan, îmi puteam închipui destinul într-o mie de feluri – aviator, poliţist, scamator, pompier, veterinar, mecanic auto, prinţ al Angliei – mă puteam imagina pe mine însumi sub nenumărate înfăţişări – mare, subţire sau îndesat, musculos, elegant – mă puteam dărui cu tot felul de talente – matematică, muzică, dans, pictură, bricolaj – mă puteam înzestra cu harul limbilor străine, pricepere pentru sport, iscusinţă în arta seducţiei, pe scurt, mă puteam dezvolta oricum, oricât, de vreme ce încă nu aveam nici o realitate. Şi ce frumos era universul, atâta timp cât nu era cel adevărat... Cincisprezece ani, şi gata, câmpul meu de acţiune se îngusta, iar posibilităţile începeau să cadă ca soldaţii în bătălie şi, la fel, visele. Un măcel. O groapă comună. Păşeam printr-un cimitir de vise.

Începuse să prindă contur un trup: al meu. Cu ajutorul oglinzii, reuşeam,

îngrozit, să urmăresc această proliferare. Păr... Ce idee cretină! Pe mine, altădată un copilaş cu pielea netedă, fină... Cine a cerut asta? Fesele. Nu cumva sunt prea mari? Sexul... E OK? E normal? Mâinile lungi, sigure, despre care mama spune că sunt „mâini de pianist“, iar tata, „de strangulator“... Dar hotărâţi-vă odată! Nişte picioare imense... Închis în baie, după ce lăsam apa să curgă anume ca toată lumea să creadă că mă spăl, petreceam ore întregi contemplând catastrofa pe care mi-o confirma oglinda: băiete, acesta este trupul tău, obişnuieşte-te, chiar dacă nu-ţi convine, ţine-l minte, că altul nu vei avea ca să duci la bun sfârşit tot ce trebuie să facă un bărbat – să alerge, să seducă, sărute, iubească... Va fi suficient? Cu cât îl priveam mai atent, cu atât încolţea, perfect justificată, îndoiala: eram oare îndeajuns de dotat?

În acelaşi timp, spiritul meu se lăsa învăluit de senzaţii necunoscute... M-a cuprins obsesia morţii. Şi nu vorbesc aici despre groaza pe care am încercat-o uneori, seara, în aşternut, după ce adormeau ceilalţi, despre groaza care, pentru că mi se părea că o să mor, mă ţintuia ghemuit în penumbră, cu degetele încleştate de grilajul rece al patului, nu, nu mă gândesc la spaimele acelea scurte, alungate de îndată ce se aprindea o lumină, ci la o stare de rău constantă, apăsătoare, de fond, ca o durere cronică.

Atunci când testiculele şi muşchii mi se umpleau de o forţă proaspătă, când corpul mi se transforma într-unul cu totul nou, al unui bărbat foarte tânăr, chiar atunci întrezăream în toată această împlinire un semn funest: iată corpul pe care, într-o zi, îl vor îngropa. Mi se contura cadavrul. Înaintam spre propriul sfârşit. Întrucât ne îndreptăm spre moarte, paşii mei îmi sapă mormântul. Cum nu se mulţumea să fie doar capătul drumului, moartea părea să fie ţinta lui.

Şi-atunci am crezut că am găsit sensul vieţii: moartea.

Iar dacă moartea se va dovedi a fi sensul vieţii, atunci viaţa nu mai are sens. Dacă e să fim reduşi la o agitaţie temporară de molecule, la o grupare efemeră de atomi, atunci la ce bun să mai existăm? De ce să dăm valoare acestei vieţi lipsite de valoare? De ce să mai păstrăm această viaţă lipsită de viaţă?

Lumea, redusă la o iluzie optică, îşi pierduse farmecul, culorile, savoarea. Eu tocmai inventasem nihilismul, iniţiindu-mă singur în religia neantului. Viaţa de zi cu zi se golise de realitatea ei: nu mai percepeam decât umbre. Un corp de carne? O iluzie... O gură, dezvelind dinţii albi, zâmbindu-mi? Ţărână... Colegii mei gălăgioşi şi neastâmpăraţi? Nişte cadavre cu piele netedă: le ghiceam dedesubt scheletul, nimic nu mă mai putea opri din radiografierea morbidă a lumii, eu reuşeam să văd craniul, mandibula ascunse sub chipul celei mai rotofeie dintre fete. Chiar şi părul din cap mă dezgusta – alcătuit parcă din nişte şerpi uscaţi, obsceni – asta de când aflasem că are o viaţă a lui, mai lungă decât a noastră, căci continuă să crească şi sub capacul sicriului.

Voiam să părăsesc viaţa, această farsă provizorie şi inutilă.

M-am aruncat în braţele disperării cu toată forţa celor cincisprezece ani ai mei.

Febră, tremurături, palpitaţii, sufocări, rău, leşinuri – corpul meu îmi furniza tot arsenalul.

După o vreme, cu atâtea ore petrecute la infirmerie, n-am mai reuşit să urmez cursurile şi atunci conducerea liceului i-a alertat pe ai mei.

Părinţii m-au dus la câţiva doctori: de îndată ce dădeam ochii cu unul, mă însănătoşeam urgent, ca să scap de întrebări. Au vrut să stăm de vorbă, dar n-am scos nici măcar un cuvânt.

Nimeni nu înţelegea ce se petrece cu mine.

Luat la întrebări, mă ghemuiam sub tăcerea mea, convins că duc povara celui iniţiat: dacă eu pătrunsesem taina zilelor noastre, dacă – eu singur, se pare – eram conştient că, totul nefiind decât aparenţă schimbătoare, acest univers e cuprins de cangrena morţii, la ce bun să dezvălui secretul? Atâta timp cât naivii din jurul meu nu-şi dau seama, la ce-ar folosi să le deschid ochii? Ca să îndure şi ei aceeaşi suferinţă? N-aş fi putut fi atât de crud... Din spirit de sacrificiu, păstram aceste iluminări teribile numai pentru mine, nu ţineam ca adevărul să devină contagios... Chiar dacă eu ştiam că lucrurile stau exact pe dos, preferam ca restul să creadă că existenţa e demnă... Înarmat cu propria luciditate, mă purtam asemenea unui martir al nihilismului: să nu dezvălui, cu nici un chip, nimănui nimicnicia absolută. Când locuieşti în disperare, acest cartier mizerabil al spiritului, nu-i invidiezi pe cei care stau în zonele rezidenţiale – îi uiţi sau îţi spui că, de fapt, ei trăiesc pe altă planetă.

Însă nu mori doar pentru că ai temperatură, fie ea şi de patruzeci de grade, atinsă în numai câteva minute; nici de la transpiraţie nu se moare, oricât de mare ar fi angoasa...

De vreme ce propriul corp refuza să mă ajute, nu-mi rămânea decât să-l ajut eu să dispară.

Şi m-am gândit foarte serios la sinucidere.

În lungile ore petrecute la baie, mi-am ales metoda: avea să fie cea a lui Seneca. Am pus la punct ceremonia. Întins în cadă, ascuns de spumă, aveam să-mi tai venele cu un cuţit cu lama foarte ascuţită, iar sângele avea să mă părăsească alene, înecându-mi viaţa în apa albăstruie. O moarte fără durere, ca să scap dintr-o lume de dureri. Încă nu făcusem dragoste, aşa că-mi imaginam momentul ca un leşin senzual, o îmbrăţişare de vampir, sărutul acela care le înnebuneşte pe femei, o uşurare subtilă...

Totuşi, mă incomoda ideea că voi fi găsit gol. Nu voiam ca trupul acesta nou, intact, al unui bărbat, încă de nimeni văzut, luat în braţe ori sărutat, să fie descoperit ori atins. Pudoarea m-a făcut să amân planul pentru un timp.

Dar mă simţeam aşa de rău, încât, cu siguranţă, piedica pudibonderiei avea să cedeze în scurtă vreme, aducând mai aproape clipa eliberării mele...

În această stare fiind, într-o după-amiază am luat parte la repetiţiile operei din Lyon. Privilegiul fusese obţinut pentru cei mai buni elevi de către profesorul

nostru de muzică.

Ajuns în sală, pe moment n-am remarcat decât fotoliile uzate, catifeaua prăfuită, umezeala care dezlipise tapetul şi umflase picturile. Vechi de un secol, mucegăit, nerenovat, teatrul mi s-a părut a fi în deplin acord cu viziunea mea asupra lumii, pentru că, peste tot, eu nu vedeam decât putreziciune.

Repetiţia a început. Din fosa orchestrei, un pian îi acompania pe artiştii apostrofaţi de regizor, împreună cu droaia lui de asistenţi. Nu ieşea nimic. O luau de la capăt. Critici. Spectacolul se schiţa încet-încet. Mă plictiseam, dar nu foarte tare. Oricum nu mă interesa nimic.

O femeie a intrat în scenă. Prea grasă. Prea machiată. Prea stângace. Înnebunită, ca o balenă eşuată pe plajă, nu avea curaj să se mişte pe scenă.

— Vino dinspre fereastră către oglindă, apoi întoarce-te spre pat.

Pe măsură ce i se indica încotro să meargă, femeia ezita, o lua de la capăt, căuta zadarnic un punct de sprijin în decor, îşi pierdea şi mai mult siguranţa, încercând să găsească o graţie şi o lejeritate inaccesibile ei.

Nici costumul nu o ajuta cu nimic să se simtă în largul ei: aveai impresia că, din greşeală, s-a înfăşurat în cortină, o stofă grea, rigidă, totul luând forma unui pachet legat cu un cordon prins la spate într-un nod imens, disproporţionat. Din nodul acela eu aş fi putut să-mi fac o barcă, un pat, o banchetă...

Fiecare detaliu o transforma într-o păpuşă uriaşă, patetică: mâinile mici şi dolofane, mişcările încordate, costumul scrobit, fondul de ten lucios, peruca şi buclele ţepene.

— Mulţumesc, să trecem acum la partitură, a zis regizorul, epuizat.

Femeia a început să cânte.

Nunta lui Figaro, Actul III, Aria Contesei (1)

Şi-atunci, brusc, totul s-a răsturnat.

Dintr-odată, femeia a devenit frumoasă. Din gura ei mică ieşea o voce clară, luminoasă, care umplea imensitatea teatrului, sala cu fotolii goale şi urca până la galeria întunecată, plutea peste noi, aeriană, prelungă, inepuizabilă.

Nemişcată, strălucitoare, ea lăsa muzica să-i vibreze în trupul transformat sub ochii noştri în instrument de carne. Rotunjimea timbrului, mierea lui veneau din pieptul ei palpitând, din umerii dulci, obrajii netezi, trunchiul superb, talia generoasă, care ar fi putut da naştere unor copii la fel de minunaţi ca şi sunetele pe care le scotea.

Timpul se oprise în loc.

În faţa celei mai feminine cu putinţă dintre femei, rămăsesem fascinat, luat pe sus de cântecul ei, învăluit în el, rostogolit, purtat, mângâiat... Nu mai eram decât acea respiraţie, respiraţia ei, cât mai aproape de buze, lipit de coapsele ei. Făcea ce voia cu mine. Eu, fericit, consimţeam.

Dove sono i bei momenti

Di dolcezza e di piacer...

Oare înţelegeam cuvintele? Spuneau ceva despre fericire, o fericire al cărei secret eu îl uitasem, şi aminteau o clipă de dulce plăcere pe care cei doi amanţi o trăiseră cândva. Doar că, evocând un paradis pierdut, cea care cânta îl aducea înapoi, îl făcea prezent.

Ne iubeam pe muzică.

Forţa mea renăştea. Şi încântarea. Da, toată frumuseţea lumii se revărsase în sala operei; mi se oferea, era acolo, în faţa mea.

După ce soprana s-a oprit, a urmat un moment de tăcere aproape la fel de emoţionant ca şi muzica, o tăcere care, cu siguranţă, era tot a lui Mozart...

Mai departe, nu ştiu, nu-mi mai aduc aminte.

Ce ştiu e că în clipa aceea m-am vindecat.

Adio, disperare! Adio, depresie! Voiam să trăiesc. Dacă existau pe lume lucruri atât de minunate, de pline şi intense, atunci viaţa mă atrăgea.

Drept dovadă a convalescenţei mele, am început să fiu cuprins de nerăbdare.

„Când voi putea s-o ascult din nou? Trebuie să-i conving pe ai mei să cumpere bilete.“

Şi, ca un al doilea semn de sănătate, neliniştea îmi străpunse inima.

„Voi avea oare destul timp ca să descopăr toate minunile care umplu pământul? Câte voi rata? De-aş fi sănătos măcar până la nouăzeci şi de ani...“

Iată ce-şi spunea adolescentul care, cu numai câteva clipe mai devreme, era hotărât să-şi taie venele. Mozart mă salvase: n-ai cum părăsi o lume unde poţi auzi lucruri atât de frumoase, nu te sinucizi când trăieşti pe un pământ care face să rodească astfel de fructe minunate şi altele, asemenea lor...

Să te vindeci cu frumuseţe... Nici un psiholog, cred, nu s-ar fi gândit la un atare tratament.

Mozart îl inventase şi mi l-a administrat.

Ieşeam din beznă către soare, asemenea unei ciocârlii care ţâşneşte spre cer.

Şi adeseori mă refugiez acolo.

Dragă Mozart,

Să ştii că ne-am cunoscut înainte ca tu să intri in viaţa mea. Îmi erai deja familiar, ca un chip pe care l-ai intersectat adesea, dar nu l-ai privit atent, o figură cunoscută, ca a vecinului căruia încă nu i-ai dat atenţie.

Discurile de-acasă şi radioul îmi făcuseră deja cunoştinţă cu tine. Dansând în baletul tău *Les Petits Riens* cu trupa din care făcea parte, mama mi-a oferit prilejul de-a fredona pe de rost cea mai scurtă arie, cel mai mic menuet. Îmi plăcea muzica ta, dovadă că, la nouă ani, am hotărât că vreau să învăţ să cânt la pian şi îţi interpretam deja sonatele când te-am descoperit. Şi-atunci, de unde surzenia asta... selectivă?

O surzenie pe care însă am remarcat-o repede şi la ceilalţi. O săptămână mai târziu asistam, împreună cu ai mei, la o reprezentaţie cu orchestră şi costume de scenă a *Nunţii lui Figaro*. Când Contesa îşi cântă cele două arii, graţia mă inundă iar. Cu ochii în lacrimi, m-am aplecat spre mama şi spre soră-mea, care nu păreau la fel de emoţionate ca mine. În antract, a trebuit să accept că nu avuseseră nici o trăire violentă; chiar dacă îi recunoşteau calităţile vocii, îi reproşau solistei fizicul neverosimil, prea impunător.

— Bine, mami, dar muzica, muzica! Ai auzit bucata aceea?

— Îmi plac mai mult ariile lui Cherubino.

Eu, în ziua aceea, nici nu auzisem ariile lui Cherubino.

Asta e, marile experienţe fac ocoluri ciudate, sunt unice, dezordonate, limitate, elitiste, urmează un traseu haotic şi, în timp ce unora le prilejuiesc dezvăluiri, altora nu le spun nimic.

Ai fost aşadar, dragă Mozart, ca o dragoste la prima vedere, întârziată.

Dragostea la prima vedere e misterioasă deopotrivă în artă şi în iubire.

Nu există aici nici o „prima oară“, pentru că, adesea, ceea ce ţi-e dat să găseşti era deja acolo.

Mai mult decât o descoperire, e o revelaţie.

Ce fel de revelaţie? Nici a trecutului, nici a prezentului. O revelaţie a viitorului...

Dragostea la prima vedere e ceva ce ţine de presentiment... Durata se pliază, se răsuceşte şi, într-o clipă, izbucneşte viitorul. Călătorim prin timp. Dobândim nu o memorie a trecutului, ci una a zilei de mâine. „Iată marea iubire a anilor pe care-i am de trăit.“ Dragostea la prima vedere înseamnă să descoperi că porţi în tine ceva puternic, intens, minunat pe care să-l împarţi cu cineva.

După ce a sosit scrisoarea de la tine, pe lângă muzica ta, am primit şi asigurarea că povestea noastră va fi una lungă şi frumoasă, că mă vei însoţi toată viaţa, că-mi vei fi călăuză, că-mi vei face mărturisiri, mă vei înveseli, mă vei consola.

Am înţeles corect?

Mă bizui pe tine.
Pe curând.

Dragă Mozart,

Când o pasăre cântă, să fie plânset, să fie bucurie? Îşi cântă fericirea că trăieşte sau îşi cheamă cu dor perechea? Misterul cântecului...

De la tine am învăţat că e frumos.

Dragă Mozart,

Îţi mulţumesc că mi-ai trimis portretul.

Din nefericire, m-am recunoscut în el.

Am optsprezece ani şi nu găsesc nicicum că aş fi mai grozav decât Cherubino al tău, care e chiar mai tânăr.

Nu ştiu dacă veghez ori visez,

Dacă mă prăbuşesc, iau foc ori îngheţ,

Fiece femeie care trece ori mă atinge,

Fiece femeie îmi face inima să bată.

O dorinţă confuză şi plină de neliniște mă tulbură tot timpul, sângele meu parcă fierbe, nu am astâmpăr; poate doar o morişcă să fie mai vioaie ca mine.

② Nunta lui Figaro, Actul I, Aria lui Cherubino

Cherubino al tău, de îndată ce-a intrat în scenă, uşor ca un fluture atras de toate florile primăverii, schimbând direcţia după cum bate vântul, versatil, supus capriciilor care trec peste el, mi-a şoptit că a venit pentru mine. Cherubino cel impulsiv şi nerăbdător, Cherubino care, fără să reuşească să se exprime, se exprimă atât de bine...

Nu declamă, murmură doar, tremură, leagă câteva frânturi de frază, neîngrijite, care, variind ritmul şi intensitatea, se străduiesc să compună o melodie. Un freamăt al cântecului care traduce freamătul de a fi, o vibraţie muzicală a adolescenţei.

Adolescent egocentric, pândindu-şi cel mai mic impuls, mânat de sex, e înnebunit să facă inventarul propriului eu. Asemenea lui Cherubino, în aria lui, şi eu am o parte exaltată şi una contemplativă. Şi, între cele două, simt că mă sufoc la rândul meu.

Trec, fără să le pot controla, prin mişcările trupului şi ale sufletului meu. Sunt în mine, prin mine, fără mine... şi totuşi eu sunt.

Mă regăsesc în această orchestră agitată, unduitoare, sincopată, peste care, parcă plutind pe valuri, păşesc cântecul febril, vocea...

Obsesiv, se repetă un singur cuvânt: *desio*, dorinţă! Şi această dorinţă tulbură atât nopţile, cât şi zilele lui Cherubino, îl condamnă la o neostoită alergătură şi face imposibil orice răgaz.

Deodată, visul e mai puternic decât exaltarea. Cherubino se mărturiseşte naturii, le vorbeşte de dragoste „cerului, câmpului, florilor, copacilor, ierbii, stejarilor, vântului, fântânii“.

Dar iată că visul se frânge. Emoţia e prea mare. Cherubino îşi trădează disperarea prin tăceri şi pauze. Sfârşitul ariei ne aduce încă o mărturisire:

Şi dacă nimeni n-ascultă,

Atunci despre dragoste mie-mi vorbesc.

Aşa cum alţii se aruncă în apă, Cherubino declamă că, dacă nimeni nu-i dă atenţie, în disperare de cauză, dar mai ales pentru că nu are pereche, se va elibera singur de propria dorinţă...

Datorită ţie, de-acum ştiu că nu sunt unic. Deşi nu mă linişteşte cu nimic să înţeleg că noi, cei sortiţi să rămânem singuri, nu suntem puţini...

Cât ţine *Nunta lui Figaro*, lui Cherubino nu i se întâmplă nimic. Nici mie. Ca să spun adevărul, mă consolezi prea puţin.

Dar tu? Câţi ani aveai când în sfârşit ai sărutat altceva decât propria gură, în oglindă?

Fără nici o supărare.

Pe curând.

P.S. Ce sex are, de fapt, Cherubino al tău? La teatru şi în concert, o femeie joacă în rolul băiatului. Dar travestiul nu se opreşte aici, pentru că, mai târziu, Suzanna îl deghizează în femeie. Spectatorul are în faţă aşadar o femeie în rolul unui bărbat care joacă rolul unei femei...

Cine este Cherubino?

Date fiind aceste metamorfoze, el este pentru toată lumea deopotrivă fiinţa care doreşte şi fiinţa dorită. Subiectul care doreşte şi obiectul dorit. Oricum ar fi – lesbiană, femeie heterosexuală, bărbat, homo sau heterosexual – oricine se poate regăsi în el, pentru că Cherubino pare a fi un monstru ce-i reprezintă pe fiecare şi pe celălalt, cumulând toate caracteristicile, un copil plin de contradicţii, asemenea inconştientului nostru, rezervor al atâtor pulsiuni...

Cherubino sau pofta în toate formele ei...

Cherubino sau erotismul nestatornic...

Habar n-are cine este, unde se află sau încotro merge. Un singur lucru e sigur: merge într-acolo!

Şi eu.

Dragă Mozart,

Două vorbe, cât să-ţi spun că, în sfârşit, sunt bărbat, dacă înţelegem prin asta că încetezi să mai visezi la dragoste şi ajungi chiar să faci dragoste.

Am avut de aşteptat douăzeci de ani. Cam tot atât de mult ca tine, dacă e să mă iau după biografia ta. Avem un punct comun. Mare păcat însă că nu împărtăşesc cu tine decât întârzierile, nu şi precocităţile.

De ce oare noi, cei care ne dăm, totuşi, atât de şmecheri, am întârziat atât? Mie, unuia, mi-era prea frică de ceilalţi – dar şi mai frică de mine însumi.

Tu?

Să fim oare atât de înceţi pentru că ne-am obişnuit să plăcem prin alte mijloace decât trupul nostru – tu, prin muzică, eu, într-o mai mică măsură, prin cuvinte...?

În sfârşit, totul e-n regulă, n-am ce zice.

Pe curând.

Dragă Mozart,

Recunosc, nu ţi-am mai scris în ultimii ani.

De câtă vreme?

Vreo zece, cred, pentru că am, de-acum, treizeci de ani.

Să te fi uitat?

Aproape. Am fost îngrozitor de prins cu toate lucrurile astea care, la douăzeci de ani, îţi cer să li te dăruieşti. Mai ales atunci când, şi ăsta e cazul meu, îţi spui că trebuie să recuperezi. Pe scurt, hai să spunem că am trecut de la rolul lui Cherubino la cel al lui Don Juan... Am alergat după trupuri tot atât cât după gânduri, în egală măsură atras de sex şi de filozofie, un libertin uşor de sedus, greu de epuizat, imposibil de ţinut în loc, uşor de plictisit.

Don Giovanni, lacomă şi întunecată, pentru că face dovada unei dorinţe nebune de viaţă, a fost singura dintre operele tale pe care am frecventat-o cât am fost despărţiţi.

De ce ne-am certat?

Nu, de fapt n-a fost o ceartă, ci, mai curând, un fel de îmbufnare a mea, numai a mea. Îmi revendic erorile. Dacă a fost să te răn esc, atunci lasă-mă să-ţi mărturisesc din ce pricină: nu mai erai îndeajuns de „la modă“ pentru mine.

În cercul meu de intelectuali, de lupi tineri însetaţi de cunoaştere, de ucenici-filozofi ori cercetători în devenire, înconjurat de un grup de fani ai concertelor de muzică contemporană, vorbind numai despre prăbuşirea structurilor tradiţionale, despre abandonul tonalităţii, despre ruptură, revoluţii, noi gramatici muzicale, pe scurt, într-un batalion al avangardei, n-ar fi fost deloc potrivit să declari „Îmi place Mozart“. Evident, n-aveam decât să te preţuiesc în secret. Dar am cedat. Cum îmi doream să mă integrez, bine pliat pe conformismul ideologic, n-am avut curajul să fiu eu însumi şi, fricos, am preferat să te şterg din rândul referinţelor mele.

Am sfârşit prin a te vedea numai caricaturizat, Mozart-ul acela cu perucă şi bucle, prea galant, prea simplu, un filfizon în ciorapi de mătase, un marchiz plin de dantele, numai bun să apară pe cutiile de ciocolată austriacă. În ultima vreme, eu aveam nevoie de mâncăruri mai grele, mai condimentate, mai complicate, mai indigeste. Îmi trebuiau acele feluri de mâncare care nu plac mulţimii.

Să mă ierţi că am cedat snobismului. Prea le placi multora – de la copii la bătrâni, de la analfabet la savant, de la reacţionar la regizorul avangardist – ca să poţi dobândi statutul de autor rezervat snobilor. Cum nu îngădui unei comunităţi restrânse de aleşi să se recunoască astfel şi să se separe de mase, nu eşti, îmi pare rău, dragă Mozart, îndeajuns de elitist.

Şi, trebuie spus, tu singur faci posibilă excluderea. Calităţile tale îţi aduc un deserviciu. Fermecător..., accesibil..., deschis... Anumite complimente ţin loc de

cenzură; virtuţile tale întoarse împotriva ta: să-l reducem pe graţiosul Mozart la micul Mozart, să transformăm seducţia în demagogie, simplitatea în simplism, să nu vedem decât strălucirea de sub lumină, superficialul de sub lejeritate. Te exprimi atât de viu, încât un spirit şcolăresc ar putea să nu te audă şi să rămână surd la profunzimea ta, la gravitatea ta spirituală, la simţul tău acut al morţii.

Din fericire, mi-ai făcut semn mai deunăzi, în felul tău obişnuit, împietrindumă pe loc.

Am primit o înregistrare cu *Nunta lui Figaro*, fără vreo legătură cu tine, evenimentul ţinând doar de interpreţii care-şi disputau critica muzicală.

Am regăsit această operă cu emoţie, ca atunci când te întorci în casa copilăriei, acolo unde ai fost fericit. Prudent, precaut, luptând cu teama de-a nu fi dezamăgit, m-am lăsat plimbat printre bucăţi fără să mă opresc la ce-mi plăcuse atât de mult. Totuşi, încet-încet, mâna mea n-a mai putut da nici un ordin telecomenzii şi geniul tău de dramaturg m-a copleşit din nou.

Semnul clar că o operă e o capodoperă stă în aceea că niciodată nu sari peste aceleaşi pasaje.

Recucerit, am ajuns la cel de-al patrulea act.

Nunta lui Figaro, (3)
Actul IV, Aria Barberinei

Cum oare poţi crea atât de repede o stare, o atmosferă? Cum să poţi spune atât de mult în numai câteva secunde?

Viorile în surdină, hipnotice, ireale aproape, cântă o muzică dulce ca un cântec de leagăn: înţelegi imediat că s-a pierdut ceva. Într-o grădină umbroasă, printre tufe labirintice, o copilă, cu felinarul în mână, singură în toiul nopţii, plânge cu sughiţuri. Ce i s-a-ntâmplat? Plânge după ceva care a dispărut... Să fie o rudă, un logodnic? O speranţă ori o iluzie? Fecioria ei? Credinţa? Copilăria? Inocenţa?

Nici măcar nu contează. Nefericirea e toată acolo, poate un pic bosumflată, dar uriaşă: un tulbur infinit într-o mică arie hărăzită unei voci minuscule – creatoarea, Marianna Gottlieb, avea doisprezece ani...

Melodia se întoarce în cerc, ca o obsesie, fără să se găsească, fără oprire, şi sfârşeşte prinsă de o întrebare, suspendată, fără să primească răspuns. Durere pură. Volutele stinse, înăbuşite ale suferinţei.

Apoi, aflăm că Barberina a pierdut un ac. Cum!? Atâta disperare pentru un ac?

Şi-atunci mi-am adus aminte de cele dintâi suferinţe din viaţa mea, suferinţe puternice, fulgerătoare, paralizante, iscate din motive pe care azi nu le-aş băga în seamă mai mult de-o clipă...

Ai dreptate. Suferinţa rămâne suferinţă, intensă, incomparabilă, oricare ar fi motivele ei. Sentimentul tragic nu are un instrument de măsură. Copilăros sau matur, întemeiat sau nu, e tragicul. Disperarea provocată de un ac pierdut e metafora tuturor disperărilor.

O arie atât de scurtă m-a adus iar la tine, la arta ta cumpătată, directă. Câteva măsuri de ritornelă m-au făcut să sângerez.

Tu m-ai vindecat de o boală a tinereţii: sofisticarea dublată de o hipertrofiere a gândirii. Alergând între cursuri şi seminarii, pus pe descifrat, plin de dispreţ faţă de propriile mele emoţii şi plăceri, ascultam muzică cu lupa, cu dicţionarul şi-o riglă de calcul alături, convins că un computer e în stare să o aprecieze mai bine decât o făceam eu. Cu siguranţă, în unele situaţii, aveam dreptate... În schimb, cavatina ta îmi aminteşte că de ascultat ascultăm şi cu inima – or, calculatorul nu are inimă – iar un om compune muzică înainte de orice ca să ajungă la inima oamenilor, nu ca să rămână într-o ipotetică istorie a muzicii.

Deşi am încercat să te evit – poate pentru că am încercat să mă evit – astăzi, Mozart, mă întorc la tine.

De data asta nu te mai părăsesc.

Pe curând.

Dragă Mozart,

S-a-ntâmplat ieri.

Pe când oraşul se încovoia sub vânt şi ninsoare, m-ai luat prin surprindere, la un colţ de stradă. Lacrimile pe care mi le-ai smuls mi-au încălzit adânc şi obrajii, şi sufletul. Încă mai tremur de emoţie.

Crăciunul scosese în stradă sute de oameni, panicaţi la gândul că ar putea rămâne fără cadouri şi provizii în pragul sărbătorilor. Braţele încărcate cu sacoşe formau în jurul meu un fel de corolă zumzăitoare şi multicoloră; mi se părea că am trecut în alt secol, că mi-am schimbat sexul şi că port o rochie largă, cu crinolină, ca-n vremea lui Napoleon al III-lea, o rochie al cărei jupon uriaş îi obliga pe trecători să sară de pe trotuar când mă-ntâlneau.

Sub cerul întunecat, fulgii pluteau în aerul serii, suspendaţi, nesiguri, în timp ce vitrinele se încălzeau scăldate în lumini portocalii. Prins de febra cumpărăturilor, alergam de la un magazin la altul, cu picioarele îngheţate în ghetele ude, speriat, de câte ori ajungeam la casă, că n-am destui bani, mândru că am, repetând mereu lista invitaţilor, ca să fiu sigur-sigur că fiecare îşi va primi cadoul, dezamorsând astfel orice fel de suspiciune. Aş putea candida cu succes la titlul de „cel mai bun la cumpărături făcute în ultima clipă“.

Când sacoşele mele au înghiţit şi cel din urmă cadou obligatoriu, am luat-o spre staţie, căutând un taxi ca să mă-ntorc acasă.

Aici ai apărut tu.

Muzica m-a făcut să piruetez: cânta o corală.

④ Ave verum corpus
Motet

Plutea în aer ceva atât de curat, de calm, că m-am oprit imediat.

Din cauza ninsorii, nu puteam lăsa pachetele din mână, zăpada le-ar fi stricat. Am rămas acolo, cu braţele pline, umerii căzuţi şi palmele chinuite sub greutate, lăsându-mă pătruns de misterul care luase în stăpânire spaţiul.

Câteva secunde mai târziu, mi-au dat lacrimile, violente, calde, sărate, şi mi-era imposibil să le şterg.

Oare unde erai când ai compus muzica aceea? În ce an? Ce lună?

Mulţumită ţie, eu descopeream, brusc, unde sunt.

Am ridicat privirea.

Ajunul la picioarele catedralei...

Nu observasem nimic până atunci.

Jur-împrejur, clădirile bătrânului Lyon se trăgeau deoparte în faţa pieţei Bisericii Saint-Jean. Faţada gotică se înălţa zveltă, binevoitoare, împodobită cu rozase şi ghirlande, pudrată cu ninsoare. Orele din urmă nu fusesem deloc atent la ea – nu era nimic de cumpărat într-o catedrală...

Pe trepte, ascunşi sub ogivele care-i adăposteau de ninsoare, cântăreţii, unul lângă celălalt, hanorac lângă hanorac, aproape cu ţurţuri sub nări, scoteau aburi ori de câte ori deschideau gura. M-am apropiat şi uimirea mea s-a dublat văzându-i: era cu putinţă ca un cântec atât de frumos să iasă din gurile, din chipurile acelea de bătrâni, cu pielea ridată, aspră, cu trăsături adâncite de ani? Dintr-un cor de bătrâni se năştea o muzică rotundă, nouă, catifelată ca un bebeluş abia îmbăiat.

Am aruncat o privire peste partitura celui care dirija corul: *Ave verum corpus* de Wolfgang Amadeus Mozart.

Tu, din nou?

Bucură-te, trup adevărat
Născut din Fecioara Maria,
Care cu adevărat ai pătimit,
Răstignit pe cruce de oameni.
Tu, din a cărui coastă străpunsă au curs sânge şi apă.
Fii pentru noi prevestirea
Morţii care va să vină.

Am ridicat ochii înspre turlele ascuţite ca nişte săgeţi, înspre statuile care se căţărau până la clopotniţă şi privirea mi s-a înceţoşat... Crăciunul... Mă făceai să descopăr că trăiam o clipă sfântă. Iată, în toiul iernii, anotimpul în care ne încearcă spaima că va triumfa bezna, că gerul ne va prinde în gheţuri veşnice,

iată deci, în preajma lui 20 decembrie, pe când ziua începe să crească, cum oamenii de pretutindeni se adună şi sărbătoresc solstiţiul, înseninarea timidă, redobândirea speranţei. Lumânările pe care avem a le aprinde la ferestrele caselor vor anunţa primăvara; focul în care vom azvârli conuri de brad va prevesti vara.

În acelaşi timp, tu spui *Ave verum corpus*: dai un sens religios acestei clipe.

Eu nu sunt defel un tip religios.

Insistent, melodios, de o blândeţe fără margini, m-ai supus totuşi la un examen critic. De ce sărbătoreşti Crăciunul? m-ai întrebat. De ce cheltui atâţia bani? Îmi veneau în minte răspunsurile şi toate-mi făceau frică. De unde dimineaţă mă crezusem bun, descopeream că, înainte de orice, eram numai foarte mulţumit de mine: treceam cu buretele peste egoismul care-mi dirijase comportamentul un an întreg, compensam prin cadouri intenţiile neduse la bun sfârşit, telefoanele nedate, orele refuzate celorlalţi. În loc să radiez de generozitate, eu îmi cumpăram liniştea sufletească. Frenezia mea nu avea nimic sfânt: o investiţie sigură, ca să dobândesc o bună reputaţie. Nu visam să fie pace, o doream numai pe a mea.

Or, tu-mi reaminteai că sărbătorim naşterea unui dumnezeu care vorbeşte despre iubire...

Şi-atunci, puţin contează dacă eu cred sau nu în acest dumnezeu; atâta vreme cât îmi revendic dreptul de-a sărbători Crăciunul, trebuie măcar să celebrez iubirea...

Înţelesesem.

La sfârşitul cântării, deşi la fel de grele, aproape rupându-mi mâinile, pachetele mele aveau altă semnificaţie: erau grele de iubire.

Inima mea, uşoară, aşa cum o aduseseră la lumină bătrânii din cor, îmi arăta o lume al cărei centru nu eram eu, ci omenescul însuşi. Îmi dezvăluia grija oamenilor pentru oameni, pentru fragilitatea şi condiţia noastră de muritori. Iată despre ce cântau mogâldeţele cu căciuli de lână de sub porticul de la Sain-Jean.

În noaptea neagră a iernii şi-a cărnii, ne înfrăţeam întru fragilitate. Tu-mi arătai că există un univers profund uman, care-şi aşază propriile sărbători, reguli, credinţe, întâlniri când glasurile se-nlănţuie armonios ca să elibereze o frumuseţe ce nu se poate naşte altfel decât din acceptare, înţelegere, cu preţul unei căutări comune, al unui ţel consimţit, al unei emoţii împărtăşite... Ieşea la lumină o lume paralelă cu natura, chiar acea lume pe care gerul, frigul, noaptea ar fi putut s-o nimicească. Un univers inventat, al nostru. Pe care tu, prin muzica ta, îl reflectai, îl desenai. Îl creai, poate?

În această împărăţie – dincolo de creştinism şi de iudaism, independentă faţă de religii – voiam eu să cred.

Astăzi, nu ştiu dacă Dumnezeu sau Christos există. Tu însă m-ai făcut să cred că Omul există.

Sau că merită să existe.

Dragă Mozart,

Viaţa mă răneşte.

Mă alintă, pe de-o parte, mă loveşte, pe de cealaltă. Şi într-un caz, şi în altul, o resimt ca pe-o violenţă.

Mai întâi, să ştii că am intrat în tabăra ta, a creatorilor: iată-mă scriitor; sunt publicat, jucat, tradus în câteva limbi. Succesul a dat peste mine fără ca eu să mă aştept, înainte să-ncep să visez la el, dându-mi şansa de a trăi din propria artă. Începând cu luna viitoare, plec de la universitate, unde-am predat filozofia, şi-mi asum noul rol în care am fost distribuit, acela al unui dramaturg tânăr şi sclipitor.

Totodată însă, destinul a hotărât să nu mă pot bucura de această fericire: în jurul meu, oamenii agonizează. Fiinţe dragi mie sunt atinse de-o boală nouă, un virus ce se ia când faci dragoste, un virus care dezarmează încet-încet corpul, îl face incapabil să mai lupte cu bolile care-l atacă. Nu mori din cauza acestui virus, ci pentru că ajungi o cetate lipsită de apărare.

Fiecare generaţie cu războiul ei; a noastră are să cunoască numai o epidemie. Capitularea noastră va fi lipsită de glorie. Pe fotografiile din vremea studiilor pot de-acum pune cruce în dreptul mai multor chipuri. Treizeci şi patru de ani şi, deja, sunt înconjurat de fantome...

Măcar să fi fost nişte morţi rapide.

Nu, pentru că, neputând să-mpiedice eroziunea sistemului imunitar, medicii nu reuşesc decât să încetinească boala. Urmarea? Prelungesc agonia. Pacienţii sunt condamnaţi la slăbiciune, pierd din greutate, îşi pierd părul, musculatura, vitalitatea, capacitatea intelectuală; sunt nevoiţi să îndure o ruşine în plus, aceea de-a suporta o senilitate accelerată, până vine sfârşitul. Atâta timp lăsat descurajării, fricii...

Sunt obosit, Mozart, atât de obosit! Holurile spitalelor nu mai au secrete pentru mine, cunosc tot ritualul, orarul fix, mirosurile, zgomotele înăbuşite, armata neostenită de infirmiere, medicii grăbiţi, cu frunţile încruntate de îngrijorare, cărucioarele cromate cu tot arsenalul lor de medicamente inutile, geamătul care uneori răzbate din saloane, familiile împietrite care stau în faţa uşii celui bolnav, pentru care se tem; şi mă cutremur de fiecare dată când ziua alunecă spre noapte, când ştiu că angoasa îi va cuprinde pe bolnavi şi că ar trebui, cumva, să poţi sta lângă fiecare şi să-l ţii de mână, să-l legeni, să-i spui o poveste.

Chiar dacă ce se întâmplă în spital nu mă bucură, iubesc acest loc pentru că a devenit un loc al iubirii.

După ce plec de-acolo, încep să simt că nu mai am energie. Când înserarea pătrunde în apartamentul meu, epuizat după discuţiile obligatorii, prea obosit ca să mai pot deschide o carte, ferindu-mă să deschid radioul sau televizorul ca să nu se verse peste mine alte orori, mi-e imposibil să mă odihnesc. Poate mi-e

teamă să stau întins în poziţia aceea care seamănă cu a muribunzilor... sau poate mi-e ruşine că supravieţuiesc?... Oricum ar fi, e un soi de crispare ce mă-mpiedică să mă relaxez şi mă ţine treaz până în zori, când haloul reverberaţiilor se estompează şi caldarâmul îşi schimbă culoarea din negru spre gri, iar la barul din colţ se ridică storurile de fier şi sosesc primii muncitori, care, cu ţigara-ntre buze, vin să-şi soarbă la tejghea cafeaua; atunci doar îmi îngădui să-mi mai slăbesc vigilenţa absurdă şi, timp de câteva ore, mă cufund în somn.

N-ai putea oare să-mi dai un sfat? Te-ai gândit la asta? Ştiu sigur că nu sunt singurul ins de pe pământ pe care-l încearcă durerea, însă pe mine mă face atât de neputincios şi dezorientat, încât trebuie să mă întorc la tine.

Dragă Mozart,

Ce lucru ciudat ţi-a reuşit! Să-mi trimiţi o muzică tristă şi astfel să mă consolezi de tristeţea mea.

Şi ce mesager neaşteptat ţi-ai ales! Habar n-aveam că există îngeri într-atât de poznaşi, încât să ia forma unui negru uriaş aşezat la volanul unei maşini nenorocite.

La opt seara, am plecat de la spital; când am văzut un taxi liber, oprit pe şoseaua udă, am sărit în el – nu pentru că m-aş fi grăbit s-ajung acasă, mi-e teamă de singurătatea aceea, ci pentru că voiam să scap de lungul drum cu metroul, interminabil, de staţiile astea mereu aceleaşi, de afişele vesele şi indiferente la suferinţa mea, de flash-urile de lumină crudă căzută peste chipurile obosite, de scaunele în care nu mă pot aşeza din cauza umerilor mei largi, de mirosurile ce emană din trupurile îmbătrânite care nu ştiu să se bucure de zilele pe care le au.

Şoferul taxiului, un negru african cu vocea suculentă, cu un bust piramidal care făcea habitaclul să pară îngust, m-a întrebat dacă poate asculta muzică.

— Depinde ce muzică, am răspuns, aşteptând să aud jazz ori reggae.

— Am să pun un CD pe care mi l-a lăsat unul dintre clienţi.

— În definitiv, puneţi ce vreţi.

— Dacă nu vă place, îl opresc.

Cu mâna lui uriaşă, care făcea ca toate comenzile maşinii să pară cele ale unui model în miniatură, pentru copii, şoferul a apăsat un buton şi, deodată, ai urcat în maşină ca să continuăm drumul împreună.

(5) Concert pentru clarinet, Adagio

Clarinetul, legănat pe coarde, murmura o melodie tandră care împrăştia, cu mişcările ei descendente, un fel de tristeţe senină.

La început, mi-am spus că-mi trimiteai acest adagio din simpatie, anume ca să-mi arăţi că, la rândul tău, ai cunoscut suferinţa.

Piesa a continuat şi mi-am dat seama că, de fapt, altceva îmi spuneai. Deşi blând, delicat, clarinetul nu se lăsa învins, nu ceda disperării, urca iar, cânta, înflorea. Suferinţa se transfigura. Făceai o operă din sentimentul tău. Tristeţea era scăldată în frumuseţe.

M-am sprijinit de bancheta din piele, cu capul pe spate, lăsând lacrimile să curgă.

Plângeam, în sfârşit. De când mă luptam cu agonia celor dragi, nu mai plânsesem.

Să plângi. Apoi să te-mpaci.

Mulţumită ţie, mă-mpăcasem. Da, cred că mă-mpăcasem şi eu.

Cu ce?

Coborând din taxi, încă păstram această senzaţie de siguranţă, dar fără s-o pot numi.

Ajuns acasă, în ideea de a-nţelege mai bine, am ascultat de câteva ori *Concertul pentru clarinet.*

Să te-mpaci cu tristeţea inevitabilă. Să consimţi la tragicul vieţii. Să nu te închizi în faţa vieţii, negând-o. Să-ncetezi s-o mai visezi altfel de cum e. Să te-nsoţeşti cu realitatea. Oricare ar fi ea.

Tu-mi dăruieşti înţelepciunea de-a spune „da“. Ciudat „da“-ul acesta, când secolul în care trăiesc, formaţia mea intelectuală, ideologiile noastre îmi dau iluzia că aş fi puternic printr-un „nu“.

În seara asta, m-am iertat.

M-am iertat că n-am puterea să schimb lumea. M-am iertat că nu ştiu cum să ţin piept naturii, când ea ne distruge. M-am iertat că nu am altă armă decât propria compasiune.

În seara asta, m-am iertat că sunt om.

Îţi mulţumesc.

Dragă Mozart,

Cu o seară în urmă, am întâlnit un om de știință, un paleontolog care avusese prilejul de-a-ți examina craniul. După ce m-a convins că, într-adevăr, era vorba despre craniul tău, recuperat din groapa comună și conservat, secole la rând, cu pioșenie, identitatea fiind confirmată acum de testele ADN, am întrebat curios:

— Și ce e diferit la creierul lui Mozart?

— Nu-i nimic special în ceea ce privește creierul. În schimb... dar mai bine nu, nu vreau să vă șochez...

— Ba da, spuneți...

— Nu, n-o să vă placă...

— Spuneți-mi!

— Ei bine, dantura lui, dacă ați fi putut s-o vedeți, era un dezastru!

În minutele următoare, m-am retras ca să mă pot gândi la tine. Nu, nu eram șocat, amețeam pur și simplu.

6 Mica serenadă, Rondo Allegro

Cum de puteai scrie muzica asta lejeră, aeriană, fluidă, plină de naturaleţe, cu un corp care gemea, cu gingiile care te făceau să suferi?

De mai multe ori, citindu-ţi biografiile, am băgat de seamă cum, epuizat de călătorii, de munca în exces, luni şi chiar ani a trebuit să lupţi cu tot felul de infecţii, probleme digestive, dificultăţi renale, dar despre gura ta încă nu ştiam nimic...

Îmi vine în minte una dintre spusele tale din tinereţe: „Nu e zi în care să nu mă gândesc la moarte“. Acest gând, corelat cu dezastrul din gura ta, ne face să cântărim cum se cuvine bucuria ta. Departe de-a fi născută din ignoranţă, ea e cunoaştere a nefericirii, reacţie la calvar. Înfloreşte. O bucurie hotărâtă, voluntară. Un exerciţiu de bucurie.

Există oare o mai frumoasă temelie a optimismului? Astăzi, optimismul nu mai are presă bună; când nu trece drept prostie, e luat drept lipsă a lucidităţii. În unele medii, se merge până la decernarea unei prime de inteligenţă nihilistului, celui care scuipă pe existenţă, clovnului sinistru care face „oahh“ din rărunchi, cârcotaşului care mormăie: „În orice caz, totul merge prost şi va sfârşi prost“.

Trecem cu vederea peste faptul că optimistul şi pesimistul pleacă de la o constatare comună: durerea, răul, precaritatea vigorii din noi, scurtimea zilelor noastre. Dar, în timp ce pesimistul consimte la moleşeală, devine complicele negativului, se scufundă fără să reziste, optimistul, cu o smucitură energică, încearcă să iasă la suprafaţă, caută calea salvării. Să te-ntorci la suprafaţă nu înseamnă să te dovedeşti „superficial“, ci să urci dinspre adâncurile sumbre şi să te menţii deasupra, sub soarele amiezii, aşa încât să poţi respira.

Nu doar că nu percep rostul practic al tristeţii, dar nici n-am înţeles niciodată avantajul filozofic al pesimismului. De ce să suspini când ai puterea de-a savura? Ce folos tragi mărturisindu-ţi descurajarea, pasând altora propria laşitate, ei bine, ce câştigi tu – sau ceilalţi? De vreme ce trupurile noastre transmit viaţa, chiar trebuie ca spiritele noastre să facă dimpotrivă? Dacă din plăcerea noastră se nasc copiii, de ce intelectul nostru ar da naştere neantului?

Ce sublim e surâsul celui care suferă! Atenţia celui care agonizează e mai emoţionantă. Frumuseţea fluturelui e mai ameţitoare...

Acasă, cu gândul la dantura ta distrusă, am simţit nevoia de a-ţi asculta muzica religioasă – şi ea mi-a trimis nişte gânduri noi.

Mozart, să ştii că omenirea s-a schimbat. Lumea e mai bună, fără ca noi să ne dăm seama. Între veacul tău şi al meu, există mai mult decât nişte diferenţe de

tehnică: viaţa pe care o trăim nu mai e aceeaşi. Deşi continuăm să murim, aproape uităm că e aşa, vieţile noastre fiind lungi, confortabile. Dar tu, tu ai scris într-o vreme când răul trebuia îndurat de la naştere până la moarte, când medicina, săracă în medicamente, nu reuşea nici să vindece, nici să aline: bolile îi răpuneau pe cei tineri, iar cupluri ca al tău ori al părinţilor tăi trebuiau să dea naştere la şapte copii, ca să vadă doi supravieţuind... Un baron chiar le-a pus tuturor băieţilor lui numele Johan, ştiind că numai unul dintre ei va ajunge adult... De-a lungul secolelor, medicii au ucis mai mult decât au îngrijit; lăsau sânge pacienţilor slăbiţi şi astfel le diminuau rezistenţa, asta dacă nu declanşau o septicemie cu instrumentele lor nedezinfectate.

La ce slujea religia? Te-nvăţa să rezişti durerii, să o accepţi, să-i faci loc în viaţa de zi cu zi. Toate slujbele începeau cu: „*Kyrie eleison, Christe eleison*“, „Doamne miluieşte, Christoase miluieşte-ne“. Apoi izbucnea: „*Laudamus te, benedicamus te, adoramus te, glorificamus te*“, „Pe tine te lăudăm, pe tine de binecuvântăm, ţie ne închinăm, pe tine te înălţăm“. Dacă acum ne e uşor să râdem de această credinţă, suspectând-o că propovăduia durerea, e pentru că ignorăm experienţa care stătea la baza ei, experienţa zilnică a suferinţei, de la primul la ultimul ţipăt, pentru fiecare om, oriunde în lume.

Dintr-odată, cuvintele din misele tale mă loveau; chiar dacă nu tu le-ai scris, fiindu-ţi impuse, le ascultam cu atenţie şi începeam să ghicesc de ce îţi plăcea atât de mult să compui opere religioase. „Fii milostiv, ascultă-ne!“ Iată cântarea celor infirmi, bolnavi ori năpăstuiţi, înfiripându-se şi înălţându-se către cer...

În zilele noastre, ieşim în stradă ca să ne plângem, să punem bombe, să deschidem procese, să criticăm Statul, pe cei puternici, industria... Avem şi dreptate, căci multe dintre relele omeneşti depind de om; dar efectul secundar e acela că, în loc să ne rugăm, bombănim, în loc să medităm, protestăm vehement. Şi nu mai adorăm nimic.

Aleluia nu se mai aude, acum... *Et exultavit* – nu are echivalent modern, doar dacă nu cumva ar putea fi acele gemete înregistrate în studiourile de postprocesare, când se recompune coloana sonoră a filmelor porno. Nu mai exaltăm, Mozart, noi facem partuze, strigăm *Ohh..., Aah...* în speranţa de-a ne vinde produsele pe orice piaţă.

De-acum, omul şi-a suflecat mânecile ca să-şi făurească singur destinul – ceea ce-i bine – dar iată-l că nu mai crede decât în el. Rezultatul: o lume mai dreaptă, mai sigură, poate, însă o lume din care am exclus durerea şi bucuria.

Or, tu depui mărturie pentru o altfel de înţelepciune: aceea care acceptă suferinţa, însă fără să ucidă miracolul, înţelepciunea care, plângând morţii, slăveşte totuşi viaţa.

Astă-noapte, datorită ţie, am urcat până la acest izvor benefic, până la raţiunea umilă, până la înţelepciunea de-a iubi adevărul, de-a iubi realitatea aşa cum e.

Dragă Mozart,

Tocmai a lovit boala.

Astăzi am pierdut o femeie pe care-o iubeam. S-a alăturat miliardelor de morţi din care e compusă omenirea trecută.

În scurtă vreme, sub pământ se va desface un trup pe care l-am atins, l-am îmbrăţişat, uneori atât de strâns, lângă mine.

Nu-mi dau seama ce e mai absurd şi mai ireal: moartea ei sau supravieţuirea mea.

Şi n-am timp să mă gândesc pentru că trebuie să am grijă de alţii care, bolnavi sau nu, au, de asemenea, nevoie de mine.

Din fericire, eşti aici. Muzica ta rămâne singura mea confidentă.

Dragă Mozart,

E o zi comemorativă.

Acum un an, am pierdut o femeie pe care-am iubit-o.

Douăsprezece luni mai târziu, încă stau ca un cretin, mut, năuc, cu ochii uscaţi, cu mâinile goale, pe marginea gropii, în continuare mirat că n-am reuşit s-o opresc...

A luat în hăul ăsta toate amintirile noastre, de parcă le-ar fi păstrat asupra ei; nu mai am, de-atunci, acces la ele. Nu-mi mai aduc aminte decât clipele dinainte, când eram prieteni, şi clipele de după, când iarăşi am devenit prieteni. Cei şase ani de dragoste au dispărut odată cu ea.

Te poţi împăca oare cu absenţa cuiva?

— Te obişnuieşti cu suferinţa, nu te împaci.

Da, dar ca să te-obişnuieşti să suferi ar trebui să suferi deja, pe când eu, cenzurat, tăiat, cu o parte a sensibilităţii mele amputată, nu mai reuşesc.

— Ai să vezi, continuă prietenul meu, natura e bine croită: până la urmă, ai să te gândeşti la ea din ce în ce mai rar.

Îmi doream să fie aşa, ar fi însemnat să mă gândesc puţin, însă nu-mi ieşea. Să mă gândesc cu tristeţe, să mă gândesc cu plăcere, să mă gândesc cu furie, melancolie, nostalgie, nu contează cum, numai să mă gândesc...

Ori de câte ori apare numele ei, în mine se face beznă, trec printr-o pană de conştiinţă. Şi am imediat tendinţa să fug de cei care-au cunoscut-o, ca să evit scurtcircuitul pe care mi l-ar provoca vorbindu-mi despre ea. Aşa, rămân singur, nici măcar în tovărăşia mea.

— Îţi vei duce doliul până la capăt...

Cum?

N-avem de ales, trebuie să constatăm că nu evoluez.

Mozart, te rog, ajută-mă!

Dă-mi mijloacele de-a locui în propriul trecut. Un versant al vieţii mele a lunecat în uitare, o perioadă a bucuriei, candidă, inocentă, fericită pentru mine, dar nu mai puţin decât pentru ea: să nu laşi neantul să câştige.

Dragă Mozart,

Îţi mulţumesc.

Asemenea unui chirurg al sentimentelor, m-ai operat cu degetele tale îndemânatice şi-acum mi-e mai bine.

Aşadar, era de-ajuns un fragment?! Un adagio la un concert pentru vioară...

Azi-dimineaţă, urmăream distrat la televizor reluarea unui concert. După uvertura explozivă, aşa cum o execută acei dirijori cărora le lipseşte încrederea în ei, m-am desfătat cu un concert de-al tău, o operă de tinereţe. Trebuie s-o spun, m-ai enervat în partea de-nceput, pe care-am considerat-o un pic prea drăguţă, cu jabou şi perucă pudrată după moda de la Paris.

Vine episodul lent. Orchestra atacă o ritornelă, aşa cum îţi dregi vocea înainte să cânţi; o schiţă, o repetiţie; încă o dată, nimic grandios la orizont. Apoi, încet-încet, intră în scenă vioara, ezitând parcă, ia câteva note uşoare, nişte aripi aşezându-se pe coarde, şi, brusc, se lansează, cântecul ei se afirmă, vibrant, mişcător, amplu şi totodată fragil.

7 Concertul nr. 3 pentru vioară, Adagio

În mintea mea, totul se înceţoşează şi-n curând descopăr evidenţa. Nu un instrument ascult eu, ci vibraţiile unui suflet. O voce de copil domină zgomotul şi agitaţia lumii. Ea e. Femeia pe care-am iubit-o îmi apare acum, cu chipul ei tandru şi ochii ei scânteietori. Ne regăsim, în sfârşit.

Cântecul viorii, larg, deschis, asemenea celui mai frumos dintre zâmbete, continuă să se deschidă, să urce, să se ridice, să se înalţe neîncetat...

Mulţumită ţie, îmi regăsesc memoria. Eu, care nu mă mai puteam gândi la ea, reuşesc, iată, prin muzică. Vioara ta îmi aduce prezenţa ei, lumina ei.

Prin personajele orchestrei tale, îmi deschizi drumul către teatrul meu intim. Din spatele marionetelor tale, răsar personajele mele. Datorită metaforelor pe care mi le propui, pot din nou să-mi gândesc – şi oblojesc – propriul trecut.

Îţi mulţumesc, de-acum numai sunt rupt în două. Ai făcut din mine un om împăcat.

Dragă Mozart,

Ştii că sunt libretistul tău? Neputând lucra împreună cu tine, muncesc pentru tine – două sute cincizeci de ani mai târziu.

Aşez cuvinte franţuzeşti peste opera ta, *Nunta lui Figaro*. Cu un ochi la piesa lui Beaumarchais care l-a inspirat pe italianul Da Ponte, cu altul în partitura ta, cu degetele îngropate în claviatura pianului, creionul între buze, radiera şi-un dicţionar de rime la îndemână, iată la ce supliciu mă supun în fiecare dimineaţă, timp de două ore, cât mă ocup de acest proiect.

Evident, tu ai scris *Nunta* în italiană şi opera ta rămâne vie în italiană – dar cine înţelege italiana? Italiana cântată? Italiana secolului al XVIII-lea veneţian?

Atunci când prietenul meu Pierre Jourdan, care conduce Opera din Compiègne, a venit să-mi ceară să fac opera ta accesibilă pentru publicul francez, mi-am spus că primesc vizita unui mesager ce-mi propune să-mi achit datoria faţă de tine: am spus „da“ pe loc. Da, îl vom face şi mai popular pe Mozart! Da, vom dovedi că eşti nu doar un geniu în muzică, ci şi unul în dramaturgie.

Mai târziu a-nceput chinul, pentru că, de la primele tatonări, am simţit ce dificilă e sarcina mea. Iată-mă preocupat să-ţi disec frazele, să le determin geometria, metrica, să caut în limba mea cuvinte în care accentul să cadă cum trebuie pe accentele tale ritmice, să verific dacă rezultatul se lasă ascultat, cântat etc. Ca să n-o mai lungesc, hai să spunem că trebuie să fac simultan teatru, muzică, matematică, traducere şi poezie.

Îngăduindu-mă în preajma geniului tău, îmi dai răbdarea de care e nevoie pentru această încercare. Munca în bucătăria unei capodopere îl scoate din amorţeală pe ucenic. Vrei să fii flatat, acolo sus, în jilţul tău de nori? Atunci ţine-te bine şi deschide urechile.

Asemenea unui mare dramaturg, dai fiecărui personaj şansa lui. Atunci când intri într-un rol, nu-l judeci, îi acorzi înţelegerea ta, îl laşi să respire. La fel de bun ca Figaro, valetul, ori vorace, Contele, la fel de vesel cum e Suzanna şi nostalgic cum e Contesa, obraznic când apare Cherubino, tacticos când profetizează Bartolo, dintr-odată copil, când Barberina se rătăceşte în noapte, tu pari în stare să dai glas omenirii întregi, sub toate formele, indiferent de sex ori vârstă. Deopotrivă Don Juan şi Elvira, călău şi victimă, fără să limitezi măcar o clipă călăul la funcţia lui de călău, nici victima la statutul de victimă, ai simţul densităţii, al complexităţii, şi dai voie publicului să întâlnească personaje de care se deosebeşte foarte mult. Cu tine, departele devine aproapele nostru. Tu ştii să povesteşti totul pentru că faci ca totul să poată fi atins.

Ai înţeles că teatrul este arta rupturii şi-a discontinuităţii. Schimbi mereu ritmul, tempoul, accelerezi într-un punct, te domoleşti într-altul, nu te opreşti, nu faci pauză decât ca să poţi porni iar, mai bine. În teatru ratezi dacă te gândeşti

numai la tine însuţi. Scriitorii îmbătaţi de propria limbă şi compozitorii încântaţi de muzica lor sunt învinşi pe scenă pentru că, în loc să asculte personajele şi imperativele acţiunii, se ascultă pe ei. Chiar dacă au talent, urechea lor, pe care o pleacă cu prea multă complezenţă la asta, îi împiedică să asculte esenţialul: inima personajelor, tropotul paşilor, repausul necesar, viaţa care se leagă şi se dezleagă, independentă. Tu, înainte chiar să ai urechea muzicianului, ai ochiul regizorului. Muzica ta reglează mişcările, intrările şi ieşirile, punctează un anume detaliu, evidenţiază o emoţie. Ea creează acţiunea, nu o întrerupe, nici nu o însoţeşte. Adeseori, de la o epocă la alta, confraţii tăi s-au întrebat cum trebuie să funcţioneze opera: ce are întâietate, muzica sau cuvântul? *Prima le parole? Prima la musica?* Falsă dilemă – la care tu răspunzi: *Prima il teatro!*

Să preferi teatrul muzicii, să preferi teatrul literaturii... nu sunt mulţi compozitorii şi scriitorii care să fi tranşat lucrurile astfel. De-aici şi subţirimea repertoriilor noastre...

Una peste alta, tu compui pentru voce ca nimeni altul. Niciodată artiştii nu şi-au torturat vocea exersând pe muzica ta; dimpotrivă, profesorii le dau mereu profesioniştilor obosiţi sfatul de-a se-ntoarce la Mozart, ca la un lapte matern care-i hrăneşte pe sugari.

Totuşi, nu te laşi interpretat cu uşurinţă, nu în măsura în care nu accepţi decât organele domesticite. De multe ori, vocile foarte pline, vocile fenomenale, cele care reuşesc să acopere o orchestră dezlănţuită, care au mai curând cultul forţei decât pe cel al liniei melodice, se tem de tine şi te evită, după cum şi-un halterofil s-ar feri să meargă pe sârmă; fabricanţii de decibeli ştiu că pot ignora frazarea, rata o legătură între note, suporta rupturi de registru, căci vor primi aceleaşi aplauze la momentul de vârf al *contre-ut*-lui, care face uitate aproximările dinainte. Tu, Mozart, le faci faţă acestor tăietori de lemne bine clădiţi de natură, de vreme ce ei rămân insuficient şlefuiţi de tehnică. Tu nu pretinzi nici atleţi, nici circari, ci stilişti.

Nu ceri voci măreţe, ceri voci frumoase, devenite instrumentale. O voce mozartiană este o voce timbrată, suplă, ductilă, o voce care se menţine la egală distanţă între strigăt şi vorbire, o voce-clarinet, o voce care ştie să se stăpânească, să se ţină în frâu. Fără exces şi fără culori ţipătoare când eşti interpretat; fără hohote şi fără expresionism muzical: emoţia vine din unduirea frazei, firesc, fără vreo pregătire anume, pur şi simplu.

„Pur şi simplu“ – iată cum s-ar putea rezuma arta ta. „Pur şi simplu“ dai naştere unor personaje şi unei muzici complexe, având însă grijă să nu atragi atenţia asupra muncii tale; laşi impresia că totul vine de la sine.

⑧ Cosi fan tutte, Actul I, Trioul lui Fiordiligi, Dorabella şi Don Alfonso

Trioul din *Cosi fan tutte* cu care mă delectez acum ca să mă odihnesc după truda la *Nunta lui Figaro* e un concentrat al artei tale.

Se lasă noaptea, vântul adie, două femei şi un bărbat fac semne înspre o corabie care se-ndepărtează de golful Napoli. Ce spun oare? „Fie blândă briza, unda uşoară şi fiecare lucru să răspundă dorinţelor noastre.“ Drum bun, călătorie plăcută!

În trei minute, atât cât din corabie să mai rămână doar un punct negru la orizont, se desprinde chintesenţa oricărui adio. Ce fel de adio? Un adio spus celor iubiţi care pleacă la război, un adio spus fericirii prezente, poate un adio spus inocenţei şi sincerităţii, pentru că, de-acum înainte, în piesă se vor ţine lanţ capcanele şi păcălelile. Puţin contează natura acestui adio, ceva esenţial e pe cale să ne părăsească.

În surdină, viorile sugerează freamătul vântului în pânze, clipocitul valurilor ca un ecou al bătăilor inimii întristate, apoi se aud glasurile, ale femeilor separat de-al bărbatului. Ele etalează o tandreţe voluptuoasă, dar, sub ea, e o neliniște marcată prin repetiţia obsedantă a cuvântului „dorinţă“, plin de ambiguitate. Destrămare sau pace? Sub căldura urărilor, e o flacără... tensiunea urcă în valuri căutând liniştea... simţim atât teama, cât şi contrariul ei. Între neliniște şi liniște, muzica numeşte o nevoie de înseninare: ea speră ca lumea să rămână aşa cum este, stabilă – cupluri unite, mare calmă, vânt domolit – fără ca aparenţele să se dovedească înşelătoare, fără ca marea să se mai agite, vântul să se trezească vreodată ori pasiunile să-şi schimbe direcţia... Drama, adevărata dramă, dincolo de despărţirea de moment, se întrevede, subiacent... instabilitatea. Calmul cerut mării şi vântului, personajele îl aşteaptă şi din partea inimii lor; ele imploră pacea, repaosul, netulburarea, ceva imposibil...

Palpitând, abandonate, suave, languroase, vocile speră înălţându-se, apoi, încet-încet, abandonează şi acceptă să rămână numai o speranţă.

Cum altfel să faci?

La sfârşitul ariei, e deja noapte.

În trei minute, ai spus toate astea, chiar mai mult.

Vocea nu trebuie să se rupă în plânset ca să exprime durerea, emoţia se naşte din alungirea languroasă a volutelor vocale. Fără emfază, numai reţinere. Rămânând pură, vocea e înceţoşată de lacrimi asemenea ochilor împăienjeniţi, dar deschişi larg, toate tremolurile şi tremurul fiind preluate de orchestră.

Felul tău de a stiliza e o sublimare. Cântăreţilor, tu le ceri mai curând timbru decât forţă, blândeţe mai curând decât volum, o modulaţie deopotrivă sigură şi vătuită, o emisie vocală care nu se rupe de cuvinte; sufletul omenesc seamănă atunci cu schiţa unui arhitect. Tu faci lucrurile mai frumoase decât sunt; sau, mai exact, după tine – mulţumită ţie – noi le vedem mai frumoase. După cum şi Turner ne învaţă să privim marea sau Michelangelo, un corp musculos, tu ne înfăţişezi sentimentele în forţa şi, mai ales, în ambiguitatea lor.

Un profesor de complexitate – iată ce eşti. Cu precizie, indici extremele care ne compun, tensiunile din care suntem făcuţi.

Spiritelor confuze totul le e confuz. Spiritelor limpezi totul le e limpede: chiar şi ceea ce le scapă. Prin urmare, cu cât e mai luminoasă, cu atât mai mult inteligenţa va putea pătrunde misterul.

Dragă Mozart,

Un artist de varieteu, uimit de sine însuşi şi de succesul şansonetelor lui, spunea ieri la televizor, mângâindu-şi pianul lăcuit în alb: „Scriu cu aceleaşi note ca Mozart“.

Sper că, mai întâi, te-ai amuzat ca şi mine, apoi că povestea asta te-a făcut să meditezi la felul în care imbecilitatea intersectează uneori geniul. Da, cântăreţul oxigenat, cu freza şi creierul la fel de netede, evidenţia un fapt esenţial: nu compune decât cu şapte note, ca şi tine.

Atât doar că, la el, se simte...

Dragă Mozart,

Cum să mai poţi scrie teatru după Beckett? Cum să mai faci roman după Şcoala Noului Roman? Prin ce mijloc să mai filozofezi, după ce filozofia a fost „deconstruită“?

Luni seară m-am pomenit la un cenaclu în care se ridicau aceste probleme: ce să mai creezi astăzi? Mai e posibil?

Pentru o clipă, am crezut că visez, că sunt prins într-o amintire de demult, într-atât scena, identică, mă transportase cu cincisprezece ani în urmă, pe vremea când, student zglobiu ce eram, începusem să mă „şcolesc“ la Şcoala Normală Superioară din Rue d'Ulm, loc mitic al intelectualităţii franceze, pe unde au trecut câţiva dintre cei mai buni autori ai noştri: Péguy, Romain Rolland, Alain, Jules Romains, Bergson, Giraudoux, Sartre, Senghor, Foucault, Lévi-Strauss. Din naivitate, aproape că dintr-o neînţelegere, mă pregătisem pentru acest examen convins că onorabila instituţie trebuie să fie o şcoală de romancieri, or, în realitate, printr-o selecţie severă, ea repera elevii excelenţi pe care mai apoi să-i modeleze în profesori universitari. Colegii mei de generaţie, victimele unei confuzii asemănătoare, de la înălţimea celor douăzeci de ani, se lăudau care mai de care unii altora că vor fi scriitori, programându-şi o operă cam tot aşa cum plănuiau să aibă o nevastă, trei copii, o amantă, un apartament la Paris şi-o vilă cu piscină la Lubéron. Opţiune de „standing“. În loc să se pună serios pe treabă şi să-şi scrie viitoarea capodoperă, preferau să se adune în cafenea sau în internat să stea de vorbă şi să fumeze.

„Cum să mai poţi scrie teatru după Beckett? Cum să mai faci roman după Şcoala Noului Roman? Prin ce mijloc să mai filozofezi, după ce filozofia a fost «deconstruită»?“

În mare, totul se reducea la a întreba: cum să trăieşti de vreme ce totul e mort? Unde să mai plantezi ceva în pământurile pe care strămoşii noştri, cu mândrie, le-au lucrat, vlăguit şi apoi calcinat? Urmând o derivă insidioasă şi logică, întrebarea vira: ce-am mai putea pârjoli? Ce focuri ne-au mai rămas de aprins? Pentru că tinerii aceia cuminţi şi cultivaţi, elevi foarte buni, excelent crescuţi, premianţii clasei, cu freza îngrijită, se visau vandali şi revoluţionari. Inteligenţa însemnând ruptură, aveau nevoie să conteste ori să renunţe la a mai fi; aşa li se predase istoria. Pentru că învăţaseră că înaintaşii lor ajunseseră până „la capătul“ teatrului, al romanului, al filozofiei, conştiincioşi, concilianţi, căutau să descopere ce-aveau de distrus şi sufereau că nu găsesc.

Încă de pe atunci, urmărindu-i, râdeam pe-ascuns.

„Mozart! Decât să rupeţi cu, mai bine aţi începe prin a urma!“

Îmi venea să le strig:

„Mozart! Decât să dărâmaţi, mai bine învăţaţi să clădiţi!“

Păstram pentru mine ceea ce gândeam:

„Mozart! Imitaţi, reproduceţi, asiguraţi-vă mijloacele; când va fi să aveţi ceva de spus, veţi fi şi în stare“.

Când vorbeau despre întemeierea unei noi gramatici, a vreunei sintaxe nemaiauzite ori a unor forme nemaivăzute, eu nu mă puteam împiedica să nu gândesc aşa:

„Mozart! El nu era nici un novator, nici un revoltat, însă era original, singular, expresiv. Târât de codoşul de taică-său prin toată Europa, a învăţat muzica în Germania, în Franţa, în Italia, în Anglia; ori de câte ori întâlnea un artist important, se inspira de la el plin de curiozitate, îl înghiţea, îl digera, înainte de-a-l converti în Mozart“.

De-a lungul unei vieţi, fiecare individ pleacă în căutarea propriei identităţi, uneori în mijlocul celorlalţi; totuşi, când se găseşte, stă înlăuntrul lui, nu în afară.

Mozart... Tu-mi păreai cheia secretă care-ar fi deschis aceste porţi. Chiar dacă din timiditate ţinusem această credinţă în adâncul meu, tăcerea mea nu te-a împiedicat să-ţi desăvârşeşti opera, să mă eliberezi, să mă convingi că scriitor devii numai scriind; ducându-mi studiile la bun sfârşit, apoi făcându-mi datoria de profesor la universitate, m-am căutat, ceas după ceas, pagină după pagină, în vârful condeiului meu.

În clipa de faţă, colegii mei sunt avocaţi, funcţionari superiori, ambasadori, miniştri, nici unul nu are o operă literară – deşi asta nu i-a împiedicat să publice cărţi. Fapt este că le-ai lipsit. Pentru mine, ieri ca şi astăzi, Mozart rămâne numele rezistenţei pe care o contrapun lumii.

Mozart sau cum să devii tu însuţi... Tu, tu ai suferit ca să te poţi afirma. Chiar dacă ţi-a oferit o educaţie precoce, de excepţie şi completă ca muzician, tatăl tău nu are altă ambiţie decât să te vadă compozitor la curte, bine plătit. Un post de lacheu, nu statutul geniului. Nu putea să te imagineze ca Mozart. Cum ar fi putut? La scurtă vreme nu-ţi mai poate urmări exigenţa în muzică, e incapabil să ghicească excelenţa la care năzuieşti tu. Vă-ndepărtaţi. La moartea lui, nu doar că nu mergi la înmormântare, dar scrii *Glumă muzicală*, o pastişă care adună ticurile pe care le poate avea un compozitor prost: e un omagiu ironic adus tatălui defunct? Ai fi creat atât dacă ar fi fost să-i împlineşti planul? N-ai câştigat trântind uşa, reinventându-te ca un compozitor liber, independent – cel dintâi – alergând după o comandă, obligat să produci ca să ai ce mânca, îmbrăcându-te după gustul tău, crescându-ţi copiii şi alintând-o pe soţioara ta, Constance...

Mozart, societatea e plină de Colloredo... Iartă-mă că amintesc de omul pe care, probabil, l-ai detestat cel mai mult, acest prinţ-arhiepiscop de Salzburg, acest Colloredo care te lua drept servitor şi care, într-o zi, sătul de exigenţele tale, te-a scos afară cu un şut în fund, dat de marele lui şambelan. Trebuie să ştii că nimic nu s-a schimbat, aceiaşi Colloredo învârt lumea, sunt peste tot! Colloredo, cel care dă banii Statului unor artişti lipsiţi de talent, dar care dorm pe culoarele

ministerelor. Colloredo, cel care, deloc curios, ştie totuşi ce merge şi ce nu merge în artă şi, cu regularitate, din vârful unei peniţe tot atât de pompoase, pe cât de solemne, împarte ocări sau laude. Colloredo, criticul care, ca tot omul cultivat, posedă o cultură întârziată şi nu-i observă nici măcar pe cei care-şi construiesc epoca. Colloredo, mercantilul care măsoară reuşita unei opere în banii pe care-i produce. Colloredo, snobul care-şi închipuie că o operă populară e de la sine-nţeles una proastă. Colloredo, cel care judecă nu cu mintea şi cu inima lui, ci luându-se după atitudinea adoptată de cei din preajmă.

Acum, când dau peste un imbecil sentenţios ori peste un funcţionar lipsit de omenie, îi lipesc eticheta Colloredo şi, cu voce şoptită, rostesc: „Mozart“ – cum te foloseşti de un cuvânt magic.

Tu ai fost secretul, apoi talismanul meu; sper că vei fi cel cu care să mă-ntâlnesc.

Mi-ar plăcea să te întâlnesc în idealul unei arte simple, accesibile, care mai întâi farmecă, apoi surprinde. Ca şi tine, cred că ştiinţa, meşteşugul, erudiţia, virtuozitatea tehnică trebuie să dispară sub aparenţa unei naturaleţi calde. Trebuie să plăcem, în primul rând, dar fără să facem pe placul nimănui, ocolind reţetele deja încercate, refuzând să flatăm emoţiile comune, înălţând, şi nu coborând. Să placi înseamnă să trezeşti interesul, să intrigi, să ţii atenţia vie, să provoci plăcere, emoţii, de la râs la plâns, trecând prin frisoane, să duci undeva, departe...

Dintotdeauna, producţia artistică s-a divizat în arta nobilă şi arta populară, atât în literatură, cât şi în pictură sau muzică. Dintotdeauna, Mozart ne-a dat soluţia. În secolul al XVIII-lea, se iscase o ceartă între muzica savantă şi muzica galantă: muzica savantă ţinea de trecut, cu stilul ei orizontal, contrapunctic, în care fiecare voce îşi păstra independenţa şi îşi urma cursul împletindu-se cu celelalte, o ştiinţă pe care Bach, în fugile sale, a dus-o până pe culmile perfecţiunii; în contrapartidă, muzica galantă oferea o muzică melodioasă, uşoară, plăcută, în care orchestra acompania cântecul şi marca ritmul paşilor de dans. Tu ai simţit primejdia care pândea în ambele tabere: plictiseala. O operă doar lejeră te plictiseşte; o operă doar savantă te plictiseşte. Între aceste două lumi despărţite, tu ai ridicat puntea muzicii tale, aparent galantă, în profunzime savantă şi, printr-o combinaţie de efort şi spontaneitate, ai permis contrariilor să se întâlnească.

Exemplul dat de tine infirmă ideile stupide, doctrinele maniheiste care pretind să fii ori într-o tabără, ori în cealaltă. Vai de fabricanţii de incompatibilităţi – iată că tu eşti deopotrivă popular şi elitist. Libertatea ta vine din plăcere, singurul tău maestru; plăcerea de a fredona o melodie simplă ca un cântec pentru copii; plăcerea de-a încălzi glasurile şi inimile într-o fugă.

Acestea fiind spuse, nu trebuie să exagerăm importanţa modelelor. În artă, geniul e de fiecare dată soluţia.

Pe curând.

P.S. Ascult şi reascult compoziţiile pe care i le-ai dedicat lui Haydn, singurul compozitor în viaţă pe care-l admirai, unicul dintre contemporani care a-nţeles din prima că eşti un gigant. Inspirat de la început la sfârşit, fervent, sobru, viril, tu mă faci să simt cât de bine e când doi oameni se admiră.

Dragă Mozart,

Atunci când scrie o misă, Mozart nu crede că Dumnezeu ar fi surd. Spre deosebire de romantici şi de moderni, el nici nu rivalizează cu cerul în forţă sonoră, nici nu angajează coruri sau orchestre uriaşe ca să se facă auzit.

De altfel, atunci când scrie o misă, Mozart nu crede nici despre om că ar fi surd.

Oare de ce Beethoven, Rossini, Verdi, Mahler şi atâţia alţii devin tunători de îndată ce pătrund într-o biserică? Dacă e să comparăm operele lor cu acelea ale lui Bach şi Mozart, putem spune că, parcă, numărul decibelilor e invers proporţional cu credinţa autorului. Cei dintâi vor să ne convingă, desigur, dar mai întâi vor să se convingă pe ei înşişi. Zgomotul drept compensaţie a îndoielii?

Omul credincios murmură surâzând şi numai predicatorul nesigur de el îşi sparge plămânii în amvon. Tu, Mozart, tu crezi în Dumnezeu la fel de firesc precum compui. Fără paradă, adori să creezi cu ocazia unor ceremonii, fie ele catolice ori francmasone; o faci la cerere, alteori spontan, cum e acea *Misa în do minor*, magnifică şi neterminată, compusă pentru vindecarea soţiei tale, Constance. E acolo o pagină care mă obsedează: *Et incarnatus est*.

Aria de-acolo mă însoţeşte de mult.

Când nu credeam în Dumnezeu, mă bucuram de ea ca muzică pură, fiind una dintre cele mai frumoase din câte ştiu. Mă încânta. Acum, de când am început să cred, ea închipuie credinţa mea, e un cântec care se înalţă înspre cer, deasupra acestui pământ care provoacă atâtea lacrimi, un cântec fericit, plin de recunoştinţă, pur, mereu înnoit, un zbor de ciocârlie înspre senin. E o muzică ce se apropie de izvor, poartă înspre o tandreţe aparte, o tandreţe din care se trage totul, o iubire plină, difuză, tandreţea creatorului.

Misa în do minor, (10)
„Et incarnatus est"

Et incarnatus est. „Şi s-a-ntrupat." Prima interpretă a fost Constance, cea care a dat naştere fiilor tăi, o mamă ca oricare alta, copleşită şi ostenită, minunându-se în faţa copilului. În perioada mea atee, percepeam doar atât, şi tot însemna mult să simt această bucurie.

Iată, cuvintele au fost şoptite, *Et incarnatus est*; muzica se poate naşte. Nu vor mai fi cuvinte, doar un suflu, un suflu ce-şi ia zborul din propriul elan.

Sub o ţesătură uşoară de acompaniament, o dantelărie fină de flaut şi oboi, vocea se transformă la rândul ei în instrument, cel mai suplu însă, cel mai lung,

mai frumos. Timbrul pur, apăsat, exaltat, se ridică până în bolta catedralei, într-o bucurie infinită.

Et incarnatus est. Iată cântecul suav al adoraţiei, al celebrării vieţii. Nemaiauzit. Cu bucurie, vocea străbate spaţiul şi, în acest timp, se lasă încântată de ea însăşi, perseverează, se îmbată. Tânăra mamă pare uşor ameţită, căci ce sunt aceste vocalize, dacă nu beţie?

Ceva întârzie, suspendat... nu mai ştim unde sunt limitele vocii care-şi ia zborul, agilă, infinită în unduirea ei; un joc viu de arabescuri ce-şi adaugă unul altuia desfăşurarea, fără însă a atinge capătul şi fără ca vocea să cadă în marile intervale expresive. O idee a absolutului...

Încântarea durează, iar metamorfoza se desăvârşeşte. Nu mai e o voce, sunt nişte aripi. Nu mai e un suflu omenesc, ci o briză armonioasă care ne poartă dincolo de nori. Nu mai e o femeie, ci toate femeile, mamele, surorile, soţiile, iubitele. Cuvintele şi identităţile îşi pierd importanţa: tu celebrezi miracolul de a fi.

„De ce există ceva, mai curând decât nimic?“ întreabă filozofii.

„Există!“ răspunde muzica.

Et incarnatus est.

Dragă Mozart,

În muzica ta, aud două cântări: cântarea creaturii şi cântarea lui Dumnezeu.

Cântarea creaturii este aceea a sufletului omenesc care i se adresează Creatorului spre a-i mulţumi ori spre a-l implora, murmurând „miluieşte“, psalmodiind *aleluia*, izbucnind de bucurie într-un *exultavit*, glăsuire pământească, de carne, colorată de sentimente puternice; compoziţiile tale religioase, cu picioarele în ţărână, răspund acestei funcţii.

Cântarea lui Dumnezeu este punctul de vedere al Creatorului. Uneori, mi se pare că tu te ridici până la acest nivel. Acolo, nu mai există sentimente, ci un dincolo de sentimente, punctul de vedere dominant, pacea, în sfârşit...

De mai multe ori, mulţumită ţie, am evadat din această lume ca să-l întâlnesc pe Dumnezeu ascultând adagio la Concertul nr. 21.

Concert nr. 21 (11)
pentru pian,
Andante

Dumnezeu m-a invitat în avionul lui. Facem înconjurul Pământului. Aşezaţi în cabina pilotului, admirăm creaţia.

Ca stăpân al locului ce este, îmi propune să facem turul de onoare.

El străbate traseul în fiecare dimineaţă.

De fapt, din locul Lui, e mereu dimineaţă. Oriunde-am fi, indiferent de oră şi de ce parte a cabinei privim, se arată zorile, se limpezeşte orizontul, lumina diluează întunericul, cerul se luminează, fiinţa câştigă în faţa nefiinţei.

Vedem numai victorii blânde, victorii trandafirii.

Îmi arată turmele de nori care pasc molcom deasupra planetei, albastrul adânc şi atrăgător al oceanelor, fluviile nemişcate, ca nişte vene ale continentelor, oraşele minuscule, munţii pudraţi cu zăpadă, cei doi poli albi şi plaţi...

Din când în când, întâlnim un cârd de gâşte sălbatice care nu se sinchisesc de noi sau vreun satelit scânteietor ca pomul de Crăciun...

Avionul lui Dumnezeu nu are motor, e un planor cu aripi lungi, largi, ce se sprijină pe vid.

Dumnezeu nu se-atinge de butoane; foarte concentrat, se gândeşte la direcţie, ridică privirea, şi iată-ne virând.

Călătoria ţine cât muzica ta. O secundă prelungită-n eternitate. Evoluăm pe ceaţa cosmică. Acolo unde mergem – Dumnezeu, tu şi cu mine – nu mai există vânt, nici haos, nici turbulenţe.

Cum ştii tu să găseşti mijlocul de-a reprezenta şi gravitaţia, şi antigravitaţia, tu, om al unei epoci care nu are habar de aceste concepte? Muzica ta rămâne suspendată, atât de aproape de tăcere... culorile tăcerii... poate bătăile de inimă ale tăcerii...

Cântecul pianului urcă şi coboară, ca aripa avionului nostru, egal, molatic, în echilibru deplin... planăm.

La sfârşitul fragmentului, întors pe pistă, cu casca-n mână, zăpăcit, clătinându-mă, nu foarte sigur că am trăit cu-adevărat acest moment nemaipomenit, fac un semn de adio către pilotul divin care dispare, eu păstrând în mine amintirea unei stări de înseninare cum numai cea mai intensă dintre meditaţii mi-ar mai putea oferi.

Muzica ta, care de-obicei descoperă atât de bine sentimentele, reuşeşte acum să exprime dispariţia lor. Pace. Beatitudine.

Tu faci cu putinţă accesul la viaţa mistică prin arta sunetelor. Ne deschizi ochii

asupra invizibilului.

Ochiul lui Dumnezeu...

Încă o dată întreb: cum faci? De unde deţii această învăţătură?

Dragă Mozart,

Ai putea oare să mă ajuţi să regăsesc bucata aceea pe care mi-o trimiteai când eram copil? O caut de câţiva ani...

E vorba despre o piesă melodioasă, care mă făcea fericit, o muzică fredonată pe două voci, o melodie clară, măsurată, care mă liniştea.

O dată pe săptămână, la şcoală, învăţătorul se îndrepta solemn către aparatul de radio care trona impunător pe un raft, greu ca o valiză burduşită, un aparat care trebuie să fi prins Radio Londra în timpul războiului. Răsucind un buton rotund şi gros cât mâna lui, învăţătorul făcea să se aprindă o luminiţă. Deşteptarea asta îi provoca bestiei înfuriate că e deranjată câteva scuipături – se scutura, îşi dregea vocea, bâzâia, răgea, ameninţa cu o criză de nervi, apoi se domolea, ca să ne transmită „programul muzical“. Pe-atunci, toţi copiii din Franţa, vineri după-amiază la ora trei punct, se ridicau la marginea băncii, cu spatele drept, mâinile la spate, gurile deschise larg, ca să asculte cursul difuzat de postul naţional. Învăţătorii noştri, fideli tradiţiei franceze care spune că un intelectual trebuie să fie nul în muzică, se mulţumeau să se uite la noi, să asigure disciplina ridicând sever o sprânceană şi, câteodată, gesticulând cu o riglă, bun prilej ca să-şi închipuie că dirijează o corală.

Printre cântecele pentru copii, între imnul naţional şi cântecele de demult care slăveau izvoarele, fântânile şi păsările, exista o arie a ta pe care o adoram. Primul mesaj, cred, pe care mi-l trimiteai... Îmi umfla pieptul de mândrie, o intonam, îmbătat. Nici măcar cele mai urâte dintre vocile colegilor mei nu reuşeau să o strice; cei care nu izbuteau să o cânte, chinuindu-se cu ritmul sau intonaţia, preferau să mimeze, deschizând gurile ca nişte peşti cu buze roşii. Îmi amintesc ce mândru am fost o dată, atunci când învăţătorul le-a cerut celorlalţi să se oprească pentru ca numai doi elevi, eu şi Isabelle, să intoneze acest cântec.

Şi eu, şi Isabelle ne-am pus tot sufletul în vocile noastre. Am avut senzaţia, în ziua aceea, că pluteam pe aripile muzicii şi ţin minte cum, la sfârşit, o lacrimă mijea în ochii învăţătorului.

Mozart, spune-mi ce cântau cu atâta înflăcărare cei doi copii de şapte ani?

Am reţinut primele note şi cuvintele, în franceză:

Ô, Tamino, mon cœur t’appelle...

Cine e Tamino?

Şi cine îl strigă?

Ce ne făceai să spunem de ne tulbura într-atât?

Dragă Mozart,

Ascultând *Flautul fermecat*, am regăsit aria copilăriei mele. Îţi mulţumesc că mi-ai răspuns la întrebare.

Ce idee magnifică ai putut avea: să creezi un duet de dragoste, dar care să nu fie a doi îndrăgostiţi! Bărbatul şi femeia care cântă nu sunt sortiţi unul altuia, fiecare îşi mărturiseşte dorinţa de a iubi, însă fiecare va pleca în altă parte: Pamina se dăruieşte lui Tamino, Papageno, Papagenei. Totuşi, Pamina şi Papageno îşi împletesc vocile pentru a cânta iubirea.

12 Flautul fermecat, Actul I, Duetul Paminei şi al lui Papageno

E vreo altă operă în care să găsim aşa ceva? Nu cred... Un motan şi-o pisică care torc fără să fie în călduri... Un duet dezinteresat, fără zgârieturi, mieunături, fără mângâieri, un duet desprins de orgasm, care nu e nici preludiu, nici postludiu într-un schimb de fluide... Mai curând un duet al dragostei universale decât expresia unor mărunte aranjamente egoiste şi personale...

E aici ceva pur, evanghelic... Dragostea celebrată ca valoare sacră. Jertfa.

Iată dar de ce o puteau cânta cu atâta înflăcărare cei doi copii! Bărbatul slăveşte dragostea, femeia de asemenea, şi totuşi nici unul nu aşteaptă ceva de la partenerul său. Nu există strategie. Nu se dă o luptă. Dragostea dincolo de sex. Dragostea aceea pe care copiii o înţeleg şi-o simt, în timp ce noi, adulţii, o uităm, dedându-ne la contorsionările noastre brutale, juisante uneori, de fiecare dată scurte.

Aici, senzualitatea este păstrată în pulsiunea ritmică, în balansul ei, şi-apoi e zborul acesta când vocaliza cremoasă îşi desfăşoară bucuria către cer... dar respectul se impune. E ceva calm în melodia asta, o pudoare, o consideraţie pentru ceea ce e celebrat, nimic isteric, nimic exaltat. Onestitate.

Iată dragostea despre care-mi vorbeşti tu, dragostea aşa cum o văd eu, dragostea care nu te transformă nici în pradă, nici în victimă, dragostea pe care o doreşti din proprie voinţă. O dragoste deasupra pulsiunii, sexualităţii, atracţiei trupurilor.

Un drum deschis înaintea ta, pe unde-o apuci de bunăvoie, în plină zi.

Dragostea care învinge îndrăgostirile noastre...

Dragă Mozart,

Copilăria e o ţară pe care-o străbaţi fără să-ţi dai seama. Ajuns la graniţă, dacă întorci privirea, observi peisajul, însă e deja prea târziu.

Copilăria nu se lasă zărită decât după ce-ai trecut de ea.

Mult timp mi-am spus că există numai o cale de-a o regăsi: amintirile. Uneori, sub efectul voinţei ori al unei senzaţii, memoria îţi dă voie să descoperi câteva fosile.

Dar mai este un drum, nu subteran şi mai puţin obscur, care deschide accesul către acest ţinut îndepărtat: arta.

Tu mi-ai revelat noua cale făcându-mă să ascult *Flautul fermecat*. M-a izbit un lucru: cea mai copilăroasă dintre operele tale, populată de monştri, capcane, animale care dansează, palmieri din carton şi instrumente magice, s-a dovedit a fi cea mai bună operă a ta. La unsprezece ani, compuneai drame cu mult mai serioase, mai mature, mai grave şi mai adumbrite.

Spiritul copilăriei vine odată cu vârsta.

Ca şi tine, autor fiind, n-am reuşit să scriu poveşti în care eroii să fie copiii de cât după ce-am trecut de treizeci şi cinci de ani...

De ce ţine asta?

E nevoie, pesemne, de multă măiestrie şi dăruire ca să ai curajul simplităţii. Trebuie să renunţi la a-i impresiona pe cei pedanţi, pe semidocţi, toate figurile astea erijate în judecători care nu recunosc talentul altfel decât încâlcit într-o sofisticare complicată, care detectează inteligenţa dacă ceva le scapă şi pun geniul pe seama imensului plictis ce-i încearcă. O artă ce se pretinde savantă, evidenţiindu-şi la fiecare pas originile şi ambiţiile culturale, o artă foarte pretenţioasă intră cu uşurinţă în graţiile spiritelor care se cred serioase. În schimb, cel care înaintează aproape gol, înarmat doar cu graţia proprie şi cu un zâmbet, riscă să-şi atragă dispreţul cenzorilor.

E nevoie de muncă şi de modestie în plus când vrei să atingi o artă limpede, evidentă.

Dar truda şi umilinţa nu sunt de-ajuns.

După ce-a trecut copilăria, uneori, în cazul celor mai sensibili dintre noi, către patruzeci de ani, apare spiritul copilăriei.

Vine târziu spiritul copilăriei: e o preocupare de om în vârstă.

Un talent foarte precoce e lipsit de el. Copiii-minune sunt insuportabili, nu din cauza harului, ci pentru că nu mai sunt copii. Rivalizează cu adulţii, îi copiază, îi imită; chiar şi atunci când îi depăşesc, continuă să-i maimuţărească. Nu-şi mai exprimă lumea lor, vin să se exprime într-a noastră. De aceea, atunci când trebuie să suport interpretările unor virtuozi prematuri, nu pot să înăbuş în mine senzaţia că ascult mai curând nişte pitici, decât nişte puşti. În pofida abilităţii

evidente pe care-o dovedesc aceşti adulţi pipernicіţi, eu adulmec impostura. Oricât de mare ne-ar fi admiraţia, tot suntem jenaţi într-o expoziţie de bonsai – suferim pentru ei, pentru rădăcinile lor amputate, crengile scâlciate, setea amăgită, resimţim violenţa la care a fost supusă natura, entorsa provocată dezvoltării, şi ne încearcă un resentiment împotriva călăului estet care-a triumfat în faţa celui mai slab ca el...

Chiar dacă şi tu ai fost un copil-minune, operele tale din copilărie nu au nimic infantil, nici o stângăcie. Când le-asculţi, crezi că poţi recunoaşte compoziţiile solide ale vreunuia dintre contemporanii tăi adulţi, ale tatălui tău, de exemplu. Cu rare excepţii, nu sunt în sine surprinzătoare; surpinzător e faptul că le-ai compus la acea vârstă. În primii tăi douăzeci de ani ai dovedit multă ştiinţă. E un defect de tinereţe. Simplitatea vine mai târziu. Iar copilăria, la sfârşit.

De fapt, tu dovedeşti că se poate supravieţui copilăriei precoce. Şi că talentul, îndemânarea tehnică, virtuozitatea nu împiedică inspiraţia şi geniul să se impună, la un moment dat.

În *Flautul fermecat*, spiritul copilăriei s-a adeverit.

Ce e?

Ca să-l poţi înţelege, trebuie să fi vizitat de mai multe ori această ţară în care dragostea uneşte fiinţele, un univers plin de dulceaţă, alint, cântece de leagăn şi braţe în care s-aţipeşti. Sub cerul acela, te trezeşti la fel de fericit cum adormi, te abandonezi cu pasiune jocului, te prinzi cu totul în ceea ce faci, savurezi fiecare clipă, cu intensitate. Sentimentul dominant în acest ţinut călduros e încrederea: nu te-ndoieşti de iubirea celorlalţi, nu te-ndoieşti că lucrurile au un rost, nu te-ndoieşti că există răspunsuri pentru întrebările rostite. Dacă învăţăm, o facem nu ca să ne hrănim ori ca să scăpăm de sărăcie, ci de dragul părinţilor. Suntem pedepsiţi de-aceeaşi mână care mai târziu ne va alinta ori ne va întinde o prăjitură. Cu toate astea, copilăria nu-i lipsită de spaime uriaşe, de teamă în faţa cruzimii, de revoltă în faţa nedreptăţii; şi totuşi, peste ea stăpâneşte o credinţă intensă, luminoasă.

Copilăria e o metafizică, siguranţa că există o ordine, un sens, o bunăvoinţă mai sus de noi, şi cei mari, admiraţi şi temuţi, care ştiu atâtea secrete. Universul e mai curând misterios decât absurd. Va fi fiind el imens, profund, necunoscut, tenebros, dar nu e nici vid, nici instabil... Deşi parţial îmi scapă, nu e pentru că ar fi nelimitat, ci pentru că eu, copilul, sunt limitat; am însă posibilitatea de a-l explora sau de a-ntreba pe unul din părinţi, un profesor, un maestru, vreun spiriduş atoateştiitor şi-nţelept; văd eu mai târziu... Cum trăiesc numai în prezent, îmi spun că am timp...

Există oare altă vârstă mai inteligentă decât cea la care înveţi şi te minunezi? Mai activă decât cea când nu-ţi câştigi pâinea? Şi totuşi, copilul rămâne umil, convins de inferioritatea lui. Se ştie slab – motiv pentru care se visează atât de des erou – ştie că nu ştie, are nevoie de cei pe care îi iubeşte şi de la care se

aşteaptă să primească necondiţionat iubire.

Crede în puteri pe care oamenii încă nu le-au umilit, în puterea cuvintelor, a poveştii, a muzicii. Primele minciuni îl vor face să-şi piardă încrederea în cuvinte, primele poveşti dezminţite îl vor face sceptic şi, încet-încet, zgomotul va acoperi muzica.

Tu, Mozart, cu câteva luni înainte să mori, încă mai crezi. De nu cumva crezi, în sfârşit...

Compunând *Flautul fermecat*, exact asta povesteşti, puterea muzicii asupra spiritelor, o putere salvatoare, împăciuitoare, regenerantă.

Mai mult decât că povesteşti asta, tu o exprimi.

Cum poţi regăsi copilăria în muzică?

Flautul fermecat, 13
Actul I, fragment din Final

Prin economie de mijloace. Nu-ţi trebuie multe obiecte ca să ţii ocupat un copil: un creion, o bucată de carton, o şosetă pe post de marionetă. Tu simplifici orchestraţia ca să o faci aeriană, colorată, timbrată, în slujba unei linii curbe şi-a unui desen limpede al frazelor, aşa încât muzica să semene cu trupul unui puşti, un trup firav, suplu, deşi fără forţă atletică. Un trup subţirel.

Să elaborezi o melodie simplă, dar care să nu fie sumară, evidentă, fără să fie primară, asta cere mult talent, muncă şi gust. Cu siguranţă trebuie să fii înaintat în vârstă ca să reuşeşti. Tu ai putut la treizeci şi cinci de ani. În *Flautul fermecat*, ai reuşit chiar să apropii muzica de tăcere, pentru că tu ştii că mirarea şi contemplarea – daruri ale anilor tineri – nu sunt cu putinţă decât departe de zgomot.

Dragă Mozart,

Știai oare, când compuneai, că scriai muzică veche?

Ei bine, liniștește-te: astăzi, câţiva indivizi îşi dau seama şi pentru tine. Până să te interpreteze, pe tine, omul modern, atât de sensibil la progresul de factură instrumentală, ei se apucă să caute trompete uzate, coarde putrezite, vreun pianoforte de dinainte de potop ce par să se-audă de pe fundul unui bazin cu apă. Unii merg chiar până acolo încât se îmbracă în costume din secolul al XVIII-lea, se pudrează, îşi pun perucă, ba pe câţiva îi suspectez că, din fidelitate pentru obiceiurile din vremea ta, merg să urineze în spatele draperiilor din salon.

Nu demult i-am propus unuia dintre ei să-şi scoată vreo doisprezece dinţi, ca să fie mai aproape de epoca ta.

Dragă Mozart,

Muzica răspunde „da“ unei întrebări pe care n-o mai formulăm de fiecare dată.

E ce-am simţit eu la cincisprezece ani, când nu m-ai lăsat să mă sinucid. E ceea ce simt zi de zi, de îndată ce am nevoie să ascult câteva note, melodia unei voci, sau când vreau să petrec o oră cântând la pian. Mi-e mai bine, ca unui burete care se umple la loc cu apă.

Dar în ce fel mi-era rău?

Muzica ne oblojeşte teama noastră principală: ce căutăm pe pământ, cu trupul ăsta trecător şi cu gândirea asta mărginită? Liniştitoare, pe deplin dăruită celebrării fiinţei, muzica ne smulge din tentaţia vidului şi ne aşază din nou pe drumul vieţii. Religiile, că ţin de Biserică ori de Stat, o ştiu prea bine de vreme ce ritualurile lor mizează permanent pe muzică.

Experienţa muzicii e strâns legată de experienţa mistică.

Cum le cunosc pe amândouă, nu pot să nu remarc similitudinile secrete.

Trecem printr-un moment în care, în sfârşit, încetează întrebările. Într-o noapte, sub stele, pierdut în Sahara, intuind că mă aflu în tovărăşia lui Dumnezeu, s-a oprit interogaţia – tensiunea, preocuparea aceasta constantă a spiritului – şi a făcut loc preaplinului mulţumit. Fiinţa învingea neantul, prezenţa, absenţa, sunetul, tăcerea. Ca atunci când te-ascult.

Experienţa mistică sau muzicală este o clipă suspendată în timp. Întâmplarea e într-atât de intensă, încât n-o poţi măsura cu bătaia obişnuită a secundelor, minutelor sau orelor. Iei parte la un extaz independent, care-şi are propriile legi, propria organizare.

Deşi intelectul tace, semnificaţia există. Dimpotrivă, simţi cum o altă ordine ia locul celei învăţate, că e o logică inedită, subterană, poate că a sentimentelor.

Dragă Mozart,

Toate pisicile mele au fost mozartiene. Pe ultima o cheamă Léonard. În clipa asta, cu ochii pe jumătate închişi, încolăcită peste hârtiile de pe biroul meu, nehotărâtă între joacă şi leneveală, îmi supraveghează nu foarte atent stiloul. Din când în când, dacă peniţa zgreapţănă pagina ca un şoricel, dă să-l prindă cu o lăbuţă moale ca o mănuşă şi-l face să tacă. Sigur, m-am prins că mica felină se străduieşte să nu mă ţină din treabă: din pură complezenţă, se dă trezită, cât să-mi facă semn că nu m-a uitat; de fapt, corpul ei tocmai adoarme şi, cu burta întoarsă spre soarele cald al zilei, labele-ntinse în aşteptarea unei viitoare fericiri, pleoapele închise, ea-şi dă întâlnire cu visele.

Toate pisicile îţi sunt discipoli. Păşesc graţios, incapabile de stângăcii, cu o mişcare sigură, precisă, economicoasă, sunt vii de îndată ce trebuie să fie, meditative în clipa imediat următoare, sărind de la acţiune la repaus complet, de la allegro la adagio, cu o detentă suplă şi aterizări şi prize perfecte. În timp ce câinii aleargă să-şi potolească setea în vreo băltoacă, sar, gâfâie, se obosesc, pisicile, ei bine, dau impresia de uşurinţă, niciodată de efort, şi nu acceptă să arate că, la rândul lor, au un organism supus nevoilor şi limitelor; par să se mişte numai din plăcere, spre delectarea privirii noastre.

La conservator, câinii rămân ucenici, pisicile devin maeştrii. La câini, voinţa pune în mişcare o carcasă greoaie, intenţiile fiind evidente. La pisici, arta maschează arta, truda disimulează truda, eleganţa nu e vădită, într-atât pare de firească. Da, în lumea asta de jos, numai pisicile au ştiut să înveţe din trecerea ta pe pământ – numai pisicile sunt mozartiene.

Şi-apoi, ai văzut ce greu e să evolueze cineva pe muzica ta? Rareori am fost convins de spectacolele de balet pe care coregrafi chiar talentaţi au încercat să le creeze plecând de la operele tale.

Şi unde-i legătura cu pisicile? mă vei întreba. Graţia... A ta e atât de mare, încât până şi graţia celui mai experimentat dansator va părea stângace, studiată, de împrumut. În contrast cu fluiditatea frazei tale, vedem picioarele prea mari, rigiditatea gambei care se îndoaie numai din genunchi, spatele atât de puţin flexibil, încetineala articulaţiilor, zgomotul făcut de corp când atinge scena, transpiraţia care umezeşte pielea, udă costumul, se scurge peste obraji făcând praf machiajul, parcă anume ca să dovedească imposibilitatea aparenţelor de-a rezista timp îndelungat. În dans, materia câştigă în faţa spiritului; nu şi în muzica ta. Inima ta bate fără să-nnebunească, fără slăbiciuni, fără uzură, ascultând de un alt ritm decât cel al inimilor noastre de sânge şi carne.

Aseară, la operă, urmăream un balet bazat pe operele tale şi-am crezut că, maliţios, mă împiedicai să văd. Auzeam bine muzica ta venind din fosa orchestrei, dar pe scenă aveam impresia că descopăr altă trupă. Dansatorii, în

mod obişnuit atât de fini şi eleganţi, afişau brusc o musculatură hipertrofiată, executau paşii cu graţia unor culturişti la un concurs de biftecuri; cât despre balerine, ai fi spus că sunt o trupă de luptători turci, în maiouri cu tutu, puse pe strâmbături şi mimici copiate, mânate-n luptă de steaua lor, divină de obicei, întruchipată de un halterofil pe poante. Dragul meu Mozart, lejeritatea aeriană a notelor tale îi îngreunase pe efebi şi le îndesase pe silfide, transformând spectacolul în carnagiu.

Ar fi fost nevoie de-o trupă de pisici ca să danseze pe muzica ta. Numai că animalele astea, mândre şi neascultătoare, n-ar accepta nici măcar să facă repetiţii.

Totuşi, chiar acum, Léonard interpretează un solo pe una dintre mişcările tale lente: doarme. E perfect. Plin, dulce şi rotund.

Şi-ndată, când pleoapele i se vor ridica peste ochii de aur smălţuit cu fistic, are să sară jos, gata de joacă, atacând un allegro vivace...

Dragă Mozart,

Nu ţi-am mai scris pentru că, în ultimele luni, am fost bolnav. Şi-acum încă zac pe fundul unui hău de oboseală.

N-am să-ţi înşir ţie mai mult decât altora bolile de care sufăr şi care-mi fac la fel de grele şi nopţile, şi zilele; dintotdeauna mi-a fost jenă să vorbesc despre întâmplările astea ce ţin de organic. Află doar că am trecut prin greaţă, oboseală, lipsă de chef, angoasă; uneori mi-e greu să mă mişc şi, lipsit de putere, stau pe una dintre treptele scării, fără să pot ajunge la etajul unde m-aşteaptă camera mea.

Mi-ai fost de mare ajutor.

Mai des decât soarele de după fereastra mea, ai venit cu lumina, cu bucuria, cu energia ta.

Îţi mulţumesc.

Dragă Mozart,

Tu-mi vorbeşti de lumea de unde eu vin.

O lume de dinaintea limbajului, o lume de pulsiuni şi emoţii, ceva aflat sub cuvânt. Mă faci să aud partitura sentimentală a existenţei.

Noi, ceştilalţi, bieţi scriitori, suntem nevoiţi să detaliem această palpitaţie în fraze, în formule. Nu ştim să-notăm decât ieşiţi din apă. Sunt mistere care nu se lasă pătrunse de cuvinte.

Datorită ţie, după câteva note, mă pot întoarce cu uşurinţă în această lume.

Dragă Mozart,

De ce mi-a luat atâta timp ca să bag de seamă că mi-ai dedicat o operă? Da, ai eternizat povestea noastră, a mea şi-a ta...

A trebuit să ajung la patruzeci de ani ca să observ că, în ultimul tău an pe pământ, ai compus o operă teatrală care povesteşte cum muzica poate schimba viaţa unui adolescent de cincisprezece ani care vrea să moară: *Flautul fermecat.*

Eroul, Tamino, riscă să moară pentru că e urmărit de un monstru îngrozitor, un balaur. Căzut în leşin – comă sau depresie? —, se trezeşte în faţa a trei doamne foarte bune cântăreţe, care, ca să poată trece prin pădurea întunecată, îi încredinţează un flaut magic.

Ce calităţi are acest flaut magic?
Prinţe, primeşte darul,
Regina noastră ţi-l trimite.
Acest flaut fermecat te va păzi,
Va fi cu tine când vei fi trist.
Şi-ţi va dărui o mare putere,
Aceea de-a schimba pasiunile omeneşti:
Cel melancolic va fi vesel deodată,
Cel singur se va-ndrăgosti.
Acest flaut e mai de preţ
Decât aurul, decât orice coroană,
Pentru că el sporeşte bucuria
Şi fericirea oamenilor.

(14) Flautul fermecat, Actul I, fragment din Cvintetul lui Tamino, Papageno şi al celor trei doamne

Puterea muzicii...

Aşa cum spui tu, ea e-n stare să ne poarte de la disperarea cea mai cruntă la pofta de-a ne bucura nemăsurat.

Aş vrea să mă-ntorc cumva în trecut şi să-ncerc să-nţeleg cum, în câteva minute, băiatul acela care eram a reuşit să treacă de la o viziune sinucigaşă la o pasiune nepotolită... Pe-atunci credeam că lumea moare când, de fapt, eu eram cel care murea pe lume, detaşându-mă de ea, rupându-mă de parfumurile şi savoarea ei.

La cincisprezece ani, aveam nevoie de absolut.

Singur, nu descoperisem decât absolutul nimicului. Dar tu, tu mi-ai arătat absolutul frumosului. De fapt, mi-ai deviat idealismul, orientându-l dinspre neant spre fiinţă.

Ce înseamnă gustul pentru absolut? Dorinţa de-a atinge ceva perfect, complet, exhaustiv. Această grijă pentru perfecţiune cu uşurinţă poate trimite la moarte, pentru că un extremist va găsi în neant perfecţiunea absolută, perfecţiunea negativă.

M-ai vindecat arătându-mi o altă cale. Fără însă a-mi suprima gustul pentru absolut.

Putea să fie un rău substituit altui rău, un tratament medical ale cărui efecte secundare, pe termen lung, s-ar fi dovedit la fel de perverse cât şi boala tratată; m-ai expus la prizonieratul în muzică, la a nu mai visa nimic altceva decât note, ritm, timbruri, acorduri, la a-mi îngrădi existenţa cu cele cinci linii ale portativului, la a mă ascunde în spatele estetismului. Dar învăţătura ta era abia la-nceput: tu scrii muzică din motive extramuzicale; tu compui ca să povesteşti lumea, să ne reprezinţi caracterele, să analizezi contradicţiile, să figurezi tensiunile, să exprimi fervorile, ca să ne transmiţi nişte valori.

Muzica ta nu conduce la muzică; conduce la umanism.

PAMINA ŞI TAMINO

Vino şi din flautu-ţi cântă acum,
El ne va călăuzi pe groaznicul drum.
Noi mergem prin magia muzicii
Fără teamă trecem de tenebrele morţii.

15 Flautul fermecat, Actul II, fragment din Final

Binecuvântarea de-a te asculta: viaţa e tot înconjurată de moarte, dar nu mai are gustul ei.

Dragă Mozart,

Oare, născându-ne, ne-am înspăimântat? Nu-mi amintesc.

Azi-dimineaţă, mă gândeam la un copil ghemuit în balconul uterului. Ce-ar gândi el dacă ar vedea, dinainte, spectacolul existenţei care-l aşteaptă dincolo de pântec? L-ar îngrozi poate unele grozăvii? Sau l-ar tenta splendorile lumii?

Fericit peste poate, închis între pereţii calzi ai pântecului matern, nici măcar nu imaginează.

Să facem ca el. Închişi între pereţii acestei vieţi, de ce ne-am înspăimânta că murim?

Dragă Mozart,

Mult timp, dispariţia ta prematură a trecut în ochii mei drept un argument împotriva lui Dumnezeu. Celor care clamau: „Muzica lui Mozart mă îndreaptă spre Dumnezeu“ le răspundeam: „Moartea lui Mozart mă împiedică să cred în Dumnezeu“. Treizeci şi cinci de ani şi atâtea lucruri de dus la bun sfârşit... Nu e nedrept ca un geniu cum erai tu să moară tânăr, în vreme ce atâţia cretini ajung la bătrâneţe? Dacă Dumnezeu există şi-i pasă de oameni, cum de poate să-l lase pe Mozart să agonizeze, iar pe Hitler, să prospere?

Apoi am priceput inutilitatea acestui tip de rechizitorii. Nu trebuie să-l acuzăm pe Dumnezeu pentru întâmplările organice, ele au propriile legi, supuse hazardului. Din punctul de vedere al lui Dumnezeu, odată cu naşterea ne e dată moartea: porţie egală pentru toată lumea.

O viaţă e prin definiţie un edificiu neterminat. *Recviemul* tău va rămâne neterminat.

Se opreşte într-o tăcere, singurul acord definitiv, şi pe-acesta, tu, Mozart, nu puteai şi nici nu voiai să-l scrii.

Recviem sau preludiu la tăcere... Nimeni nu va asculta misa cântată la propria înmormântare. Nici măcar tu.

Mă-ndoiesc că-mi place *Recviemul* tău... Să fie din cauza caracterului compozit, de vreme ce unul dintre elevii tăi, împins de văduva ta, l-a dus la sfârşit în locul tău? Poate din cauza culorilor sumbre, întunecate, fumurii, care dezvăluie epuizarea ta nervoasă? Habar n-am. După zeci şi zeci de audiţii deopotrivă pasionate şi reticente, principala mea concluzie a fost că refuz să-ţi accept plecarea.

Una dintre scrisorile tale, redactată în ceasurile de pe urmă, îţi seamănă mai mult, de această dată, decât muzica ta. „Sunt în pragul morţii. Sfârşesc înainte de-a mă fi putut bucura de talentul meu. Viaţa, totuşi, era aşa de frumoasă, cariera se deschidea sub semne atât de pline de noroc... Dar nu poţi schimba propriul destin. Nimeni nu-şi măsoară propriile zile; trebuie să ne-mpăcăm: va fi cum va hotărî Providenţa.“

Părăseşti lumea pe 5 decembrie 1791. De-atunci, nu ne-ai mai abandonat niciodată.

Geniul e-un peisaj prea vast, contemporanii nu-l pot vedea în întregime, zăresc doar detaliile evidente, cum ar fi talentul, prolixitatea sau virtuozitatea; ca să-l măsurăm pe-al tău, a fost nevoie de câteva secole. Tu, omuleţul grăbit, lipsit de recunoaştere imediată, tu aveai nevoie de timp pentru ca omenirea să înţeleagă că erai un gigant.

Dragă Mozart,

Nu avem o istorie a muzicii, ci o geografie a muzicii. Pe o hartă multicoloră a lumii, există mai multe continente, continentul Bach, continentul Mozart, continentul Beethoven, continentul Wagner, continentul Debussy, continentul Stravinski... Câteodată, oceane imense pictate-n albastru le separă; câteodată, doar o trecătoare îngustă marchează hotarele, ca între Debussy şi Stravinski; mai rar, teritoriile se-ntretaie în numele unei continuităţi geologice şi astfel Mozart şi Beethoven împart un fluviu drept graniţă.

Nu departe de întinderile continentale, s-au detaşat câteva insule mai mult sau mai puţin importante: insula Vivaldi sau peninsula Händel, pe lângă Bach; arhipelagul Schumann sau atolul Chopin, în preajma lui Beethoven. Din când în când, din cauza unui val seismic, hărţile trebuie redesenate pentru că, deşi arareori dispare cu totul vreun teritoriu, se-ntâmplă adesea ca altele noi să se formeze.

Iar dacă muzica constituie o geografie, înseamnă că noi suntem călători. Peregrinările noastre muzicale n-au nimic dintr-o vizită cu ghid, liniară, fastidioasă, care să urmeze drumul veacurilor; sunt mai curând descinderi libere, neprevăzute, imprevizibile, sărituri dezordonate făcute cu paraşuta. O zi la Mozart, cealaltă la Debussy... Tehnica modernă ne permite această fantezie de lux – accesul la tot.

Nu descoperim compozitorii şi nici nu-i iubim în succesiunea apariţiei lor. Iar dacă eu mă simt bine la tine, Mozart, nu înseamnă că tânjesc după epoca ta, nici că aş fi sensibil la ea, de vreme ce, o oră mai târziu, poposesc la Messiaen, trecând prin Ravel.

E ceea ce infirmă pe deplin noţiunea absurdă de progres în muzică, de parcă Schönberg ar avea ceva în plus faţă de Bach... Pe globul muzicii, nu există decât universuri...

Dragă Mozart,

Ai murit la treizeci şi cinci de ani.

Astăzi, eu am patruzeci şi cinci. Ţi-am supravieţuit. Are vreun rost?

Mă cufund în vârste care ţie ţi-au rămas inaccesibile. Voi descoperi oare ceva ce tu să nu fi bănuit? Mă-ndoiesc; dar urmează să-ţi spun, când va fi vremea să achit şi eu nota.

Ai fost fericit? Ţi-au lipsit banii, comenzile, siguranţa – iar în vremurile de-acum ai câştiga din drepturile de autor cât să cumperi toată Austria. Existenţa ta s-a compus din neşanse – pe cât de multe, pe-atât de durabile. Deşi copil ai cunoscut gloria, ca adult n-ai avut nici măcar recunoaştere. Şi n-ai avut timp să-ţi joci rolul de tată; numai doi dintre copiii tăi vor ajunge mari, doi băieţi pe care tu n-ai să-i creşti şi care se vor stinge fără urmaşi.

Ce facem noi pe pământ? Şi, mai ales, ce lăsăm aici?

Nu există descendenţi pe linia Mozart. Gloria ta nu e de carne, ci de artă.

Nu ştiu dacă ai fost fericit; sunt însă convins că ne-ai dăruit mai multă fericire decât oricare altul. Cu sutele de mii, noi trecem de cei treizeci şi cinci de ani ai tăi fără să lăsăm în urmă atâtea comori de bucurie.

Patruzeci şi cinci de ani... până astăzi, eram orfan de tine, cel mai mare ca mine, ghidul meu, maestrul meu; şi iată că, din orfan, mă transform în tată, mai matur ca tine... Tatăl unui copil mort. Tu ai să-ntinereşti, eu voi îmbătrâni.

Roşesc la gândul că, odată, mi-a fost ruşine să te iubesc. Reţinere idioată pe care n-o mai am. Să spui: „Îl iubesc pe Mozart“ înseamnă să te dezgoleşti şi să mărturiseşti că, în adâncul sufletului, ceilalţi mai pot zări un copil, o bucurie, o uşurare. Să spui: „Îl iubesc pe Mozart“ înseamnă să strigi că vrei să râzi, să te joci, să alergi, să te rostogoleşti în iarbă, să iei cerul în braţe, să mângâi trandafirii. Mozart înseamnă vitalitate, picioarele iuţi, inima care bate, urechile zumzăind, soarele care-şi pune apăsat pecetea lui caldă pe umărul nostru, moliciunea cămăşii care se atinge de sân, minunea de a trăi.

Tu predai fericirea redând lucrurilor savoarea lor, scoţând din cel mai mic moment un gust de frag sau de mandarină. *Mica serenadă*, muzica nopţii? Nu, Marea muzică a luminii. Cu uşurinţă, ne înnoieşti existenţa cu un cântec jubilant, în care până şi durerea sau nefericirea îşi găsesc locul, pentru că să fii fericit nu înseamnă să te fereşti de nefericire, ci să o accepţi.

Când mă gândesc că mi-a fost ruşine... Mai întâi ruşinea de-a te fi iubit. De-a te iubi încă. De-a fi evoluat atât de puţin.

Acum, nu o mai mărturisesc, o declam: Mozart, te iubesc. Şi, când spun Mozart, nu spun doar numele tău, numesc cerul, norii, zâmbetul unui copil, ochii pisicilor, chipul celor pe care-i ador; numele tău devine un cod secret care trimite la tot ce e demn de afecţiune, de admiraţie, de uimire, la tot ceea ce bulversează

şi înghimpă inima, toată frumuseţea lumii.

Am intrat în partidul vieţii. Îţi trebuie atâta timp ca să fii simplu.

Te îmbrăţişez.

P.S. Voi muri şi eu într-o zi. Ce muzică îmi recomanzi pentru clipa aceea? Aruncă-ţi un ochi peste repertoriul tău, te rog, şi dă-mi un sfat. Nu vreau nici o arie tristă, nici un fragment pompos, dar, de fapt, chiar nu ştiu ce s-ar potrivi.

Mesaj de ultimă oră

(16) Flautul fermecat, Actul I, fragment din Cvintet

DOAMNELE
Trei băieţi tineri, frumoşi, buni şi-nţelepţi
Vor apărea în drumul vostru,
Vă vor fi călăuze;
Urmaţi doar sfaturile lor.
TAMINO ŞI PAPAGENO
Trei băieţi tineri, frumoşi, buni şi-nţelepţi
Vor apărea în drumul nostru.
DOAMNELE
Vă vor fi călăuze,
Urmaţi doar sfaturile lor.
TOŢI
Adio, trebuie să plecăm.
Adio, adio. Ne vom întoarce.
Al tău,
Mozart

Scrisori expediate de Mozart

1. Nunta lui Figaro, K. 492
Aria Contesei, „Dove sono i bei momenti“, Actul III
Le Nozze di Figaro (*Nunta lui Figaro*) K. 492: „Dove sono i bei momenti“, Marina Mescheriakova, Nicolaus Esterházy Sinfonia, Michael Halász – 4’26
(P) 2002, Naxos 8.660102-4
2. Nunta lui Figaro, K. 492
Aria lui Cherubino, „Non so più“,
Actul I
Le Nozze di Figaro (*Nunta lui Figaro*) K. 492: „Non so più“, Michelle Breedt, Nicolaus Esterházy Sinfonia, Michael Halász – 2’28
(P) 2002, Naxos 8.660102-4
3. Nunta lui Figaro, K. 492
Aria Barberinei, „L’ho perduta“, Actul IV
Le Nozze di Figaro (*Nunta lui Figaro*) K. 492: „L’ho perduta“, Orsolya Sáfár, Nicolaus Esterházy Sinfonia, Michael Halász – 1’49
(P) 2002, Naxos 8.660102-4
4. Ave verum corpus, K. 618
Ave verum corpus, K. 618, Kosice Teacher’s Choir, Camerata Cassovia, Johannes Wildner – 3’09
(P) 1991, Naxos 8.550495
5. Concert pentru clarinet în la major, K. 622
Măsura a doua: Adagio.
Concert pentru clarinet în la major, K. 622: Adagio, Ernst Ottensamer, Wiener Mozart-Akademie, Johannes Wildner – 7’16
(P) 1989, Naxos 8.550345D
6. Mica serenadă în sol major, K. 525
Măsura a patra: Rondo Allegro
Eine kleine Nachtmusik, serenadă în sol major K. 525: Rondo Allegro, Swedish Chamber Orchestra, Petter Sundkvist – 3’43
(P) 2004, Naxos 8.557023
7. Concertul nr. 3 pentru vioară în sol major, K. 216
Măsura a doua: Adagio
Concertul nr. 3 pentru vioară în sol major, K. 216: Adagio, Takako Nishizaki, Capella Istropolitana, Stephen Gunzenhauser – 8’24
(P) 1990 Naxos, 8.550418
8. Cosi fan tutte K. 588
Trioul lui Fiordiligi, Dorabella, Don Alfonso, „Soave sia il vento“, Actul I

Cosi fan tutte K. 588: „Soave sia il vento“, Johanna Borowska, Rohangiz Yachmi, Peter Mikulăs, Capella Istropolitana, Johannes Wildner – 3’11

(P) 1990, Naxos 8.553172

9. Cvartetul nr. 15 în re minor, K. 421

Măsura întâi: Allegro

Cvartetul nr. 15 în re minor, K. 421: Allegro, Éder Quartet – 7’17

(P) 1994, Naxos, 8.550546

10. Misa în do minor, K.427

„Et incarnatus est“

Misa în do minor K.427: Credo: „Et incarnatus est“, Viktoria Loukianetz, Nicolaus Esterházy Sinfonia, Michael Halász – 7’37

(P) 2000 Naxos, 8.554421

11. Concertul nr. 21 pentru pian în do major, K. 467

Măsura a doua: Andante,

Concertul nr. 21 pentru pian în do major, K. 467: Andante, Peter Lang Capella Istropolitana, Christoph Eberle – 6’15

(P) 1987, Naxos, 8.550293

12. Flautul fermecat (Die Zauberflöte), K. 620

Duetul Paminei şi al lui Papageno

„Bei Männern, welche Liebe fühlen“

Actul I

Die Zauberflöte (*Flautul fermecat*), K. 620: *Bei Männern, welche Liebe fühlen*, Elisabeth Norberg-Schultz, Georg Tichy, Failoni Orchestra, Budapest, Michael Halász – 2’56

(P) 1993 Naxos, 8.66030-31

13. Flautul fermecat (Die Zauberflöte), K. 620

Fragment din Final, Actul I

Die Zauberflöte (*Flautul fermecat*), K. 620: „Komm, du schönes Glockenspiel“, Georg Tichy, Failoni Orchestra, Budapest, Michael Halász – 0’48

(P) 1993 Naxos, 8.66030-31

14. Flautul fermecat (Die Zauberflöte), K. 620

Fragment din Cvintetul lui Tamino, Papageno şi al celor trei doamne,

Actul I

Die Zauberflöte (*Flautul fermecat*), K. 620: „O, Printz, nimm dies Geschenk von mir!“, Herbert Lippert, Georg Tichy, Julia Faulkner, Waltraud Winsauer, Anna Gonda, Failoni Orchestra, Budapest, Michael Halász – 1’10

(P) 1993 Naxos, 8.66030-31

15. Flautul fermecat (Die Zauberflöte), K. 620

Fragment din Final, Scena 28, Actul II

Die Zauberflöte (*Flautul fermecat*), K. 620: „Wir wandelten durch

Feuersgluten“, Elisabeth Norberg-Schultz, Herbert Lippert, Failoni Orchestra, Budapest, Michael Halász – 2’19

(P) 1993 Naxos, 8.66030-31

16. Flautul fermecat (Die Zauberflöte), K. 620

Fragment din Cvintet, Actul I

Die Zauberflöte (*Flautul fermecat*), K. 620: „Drei Knäbchen, jung, schön, hold und weise“, Herbert Lippert, Georg Tichy, Julia Faulkner, Waltraud Winsauer, Anna Gonda, Failoni Orchestra, Budapest, Michael Halász – 1’40

(P) 1993 Naxos, 8.66030-31